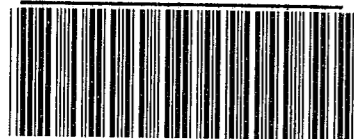

EB-30/06

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KNIHOVNA JINONICE

3255419657

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Anežka Poljaková

Vývoj využití desetinného třídění v českém prostředí

Bakalářská práce

Praha 2006-08-14

UNI

Univerzita Karlova v Praze
Knihovna společenských věd
Praha 5 - Jinonice

BP/06/677

Vedoucí bakalářské práce: Peter Pálka

Oponent bakalářské práce:

Mgr. Petr Hondek

Datum obhajoby:

21. 9. 2006

Hodnocení:

velmi dobře

Vysoká škola: Univerzita Karlova v Praze

Fakulta: Filozofická fakulta

Součást: Ústav informačních studií a knihovnictví

Školní rok: 2005/2006

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

pro Anežka Poljaková

obor Informační studia a knihovnictví

Název tématu: Vývoj využití desetinného třídění v českém prostředí

Zásady pro vypracování:

Cílem bakalářské práce bude vypracování dílčího příspěvku k souborným dějinám českého přínosu k pořádání informací a znalostí v světovém kontextu. Studentka zpracuje bibliografickou rešerši a na základě výběru a hodnocení vhodných titulů vytvoří přehlednou informaci a formuluje vlastní hodnocení přínosu zavádění desetinných třídění k pořádání informací a znalostí v českém prostředí.

Předběžná osnova práce:

Úvod

Rozdíl mezi pojetím a posláním hlavních pořadacích systematických jazyků – DDT, MDT a LCC

První pokusy o využití desetinného třídění v českém prostředí (zhruba do r. 1920)

Snahy o všeobecné zavedení a příslušná vydání tabulek (1921-1948)

Vliv Tropovského modifikace, vydání „Tabulek desetinného třídění“ ÚteiNu 1952-53

Následná tvorba oborových a odvětvových výtahů a jejich vliv na jednotnost a slučitelnost indexování

Pokusy o vydání úplných československých tabulek (šedesátá léta)

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

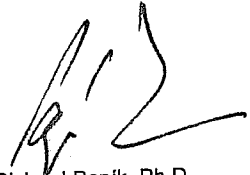
1. ŽIVNÝ, L.J. *Třídění bibliologické : Úvod do teorie a praxe třídění bibliotečního a bibliografického*. Praha : Minařík 1920. 178, 3 s.
2. BAKO, M. *Informačné selekčné jazyky*. 3. vyd. Bratislava : SIPN, 1984. Část na s. 21-80.
3. UDC Consortium. *UDC Website* [online]. The Hague : UDC Consortium, 2001- [cit. 2006-01-16]. Dostupný z WWW <<http://www.udcc.org/>>

Vedoucí bakalářské práce: Peter Pálka

Datum zadání bakalářské práce: 20.3.2006

Termín odevzdání bakalářské práce:

L.S.

PhDr. Richard Papík, Ph.D.

Vedoucí součásti-ředitel ÚISK FF UK

.....
Děkan FF UK

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 14. srpna 2006

.....
podpis studenta

UNI

V Praze dne 20.3.2006

POLJAKOVÁ, Anežka. *Vývoj využití desetinného třídění v českém prostředí [Development of the use of the decimal classification in the czech ambient]*. Praha, 2006-08-14. 56 s., 3 s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Peter Pálka.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je shrnutí vývoje a využití desetinného třídění v českých knihovnách a jiných informačních institucích. V práci jsou nejprve popsány hlavní rozdíly mezi nejvýznamnějšími pořadacími systematickými jazyky: Deweyho desetinném třídění, Mezinárodním desetinném tříděním a Tříděním Kongresové knihovny. Hlavní důraz je kladen na podání jejich charakteristiky a popsání jejich struktury. Pozornost je zejména věnována prvním pokusům o zavedení desetinného třídění v českém prostředí – je zde uveden výčet nejvýznamnějších osobností, které se u nás ponejvíce zasloužily o propagaci a rozšiřování věcného pořádku informací. V navazujících částech jsou popsány snahy o všeobecné zavedení tabulek a pokusy o jejich příslušná vydání. Na něž navazuje modifikace desetinného třídění L. N. Tropovského a následující vydání Tabulek desetinného třídění ÚTEINu a dále tvorba oborových a odvětvových výtahů. Poslední část je věnována pokusům o vydání úplných československých tabulek. V závěru je shrnut celkový přínos desetinného třídění pro české země.

Klíčová slova

bibliologické třídění, Dewey, John (1895-1952, americký filozof), Deweyho desetinné třídění, Mezinárodní desetinné třídění, Library of Congress, Třídění Kongresové knihovny, věcné pořádkování informací, organizace knihovního fondu, systematické selekční jazyky
Dějiny knihoven a knihovnictví, Pořádkování informací a znalostí

OBSAH

PŘEDMLUVA	10
1.Rozdíl mezi pojetím a posláním hlavních pořadacích systematických jazyků – DDT, MDT a LCC	13
1.1. <i>Deweyho desetinné třídění</i>	13
1.1.1. Melvil Dewey.....	13
1.1.2. Deweyho klasifikace.....	14
1.1.3. Charakteristika DDT.....	15
1.1.4. Struktura DDT.....	15
1.1.5. Relativní index.....	16
1.1.6. Pomocné znaky.....	17
1.1.7. Závěr.....	18
1.2. <i>Mezinárodní desetinné třídění (MDT)</i>	18
1.2.1. Vznik a vývoj Mezinárodního desetinného třídění.....	18
1.2.2. Charakteristika MDT.....	19
1.2.3. Struktura MDT.....	19
1.2.4. Hlavní znaky a jejich spojování.....	20
1.2.5. Pomocné znaky a jejich použití k tvoření rozvinutých znaků.....	20
1.2.6. Volba znaků MDT.....	21
1.2.7. Pořadí znaků v rozvinutých znacích.....	21
1.3. <i>Třídění Kongresové knihovny (LCC)</i>	22
1.3.1. Vznik a vývoj LCC.....	22
1.3.2. Struktura LCC.....	22
1.3.3. Závěr.....	24
2. První pokusy o využití desetinného třídění v českém prostředí (zhruba do r. 1920)	25
2.1. <i>František Xaver Prusík (1845-1908) a Bořivoj Prusík (1872-1928)</i>	25
2.2. <i>L. J. Živný</i>	26
2.3. <i>Josef Volf</i>	29
2.4. <i>Z. V. Tobolka</i>	29
2.5. <i>Karel Nosovský</i>	30
2.6. <i>Bohuslav Koutník</i>	31
2.7. <i>Jan Lehár</i>	31
2.8. <i>Richard Wolf</i>	31
2.9. <i>Desetinné třídění v časopisech</i>	32
3. Snahy o všeobecné zavedení a příslušná vydání tabulek (1921-1948)	33
3.1. <i>Úplné tabulky MDT</i>	33
3.2. <i>Zkrácené tabulky MDT</i>	33
3.3. <i>Střední tabulky MDT</i>	34
3.4. <i>Výtahy z MDT</i>	34
4. Vliv Tropovského modifikace, vydání "Tabulek desetinného třídění" ÚTEINu (1952-1953)	36
4.1. <i>Úvodní poznámky</i>	36
4.2. <i>Lev Naumovič Tropovský (1885-1944)</i>	36

4.3. <i>Tropovského modifikace desetinného třídění</i>	37
4.4. <i>Závěr</i>	39
4.5. <i>Vydání "Tabulek desetinného třídění" ÚtešNu (1952-1953)</i>	39
4.6. <i>Systematické třídění</i>	40
5. Následná tvorba oborových a odvětvových výtahů a jejich vliv na jednotnost a slučitelnost indexování	41
5.1. <i>Úvodní poznámky</i>	41
5.2. <i>Výtah z mezinárodního desetinného třídění (1966-1969)</i>	41
5.3. <i>Výtah z Medzinárodného desetinného triedenia pre knihovníctvo a príbuzné obory (1965)</i>	42
5.4. <i>Další oborové a odvětvové výtahy</i>	42
6. Pokusy o vydání úplných československých tabulek (šedesátá léta)	45
<i>Závěr</i>	50
<i>Seznam použité literatury</i>	52
<i>Přílohy</i>	56

PŘEDMLUVA

Systematické selekční jazyky a selekční jazyky vůbec velmi ovlivnily způsob pořádaní informací a znalosti, jak ve světovém, tak i v českém kontextu. Systematický selekční jazyk je selekční jazyk používaný při realizaci procesu systematického pořádaní informací jako jeho výrazový a vyjadřovací prostředek. Je určen k pořádaní obsahových údajů o dokumentech, jejich částech, popřípadě jednotlivých informacích v nich obsažených, a také k uložení těchto údajů do nějaké informační paměti na podkladě soupisných údajů (pořadacích znaků, kódů), jakož i k jejich vyhledávání (selekcí) na podkladě uživatelského dotazu [KOVÁŘ, 1981, s. 32]. Lexikální jednotky jsou seskupeny do tříd, mezi nimiž jsou explicitně definovány paradigmatické vztahy. Nejčastěji se jedná o hierarchickou strukturu s menším počtem vrcholových (kořenových) tříd a s větším počtem hierarchických úrovní.

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na vývoj a využití desetinného třídění v českém prostředí, zejména v českých knihovnách a jiných informačních institucích. V práci jsem se snažila vypracovat a zhodnotit přínos systematických selekčních jazyků pro pořádaní informací a znalostí v českém prostředí.

Pro výběr tohoto tématu mě vedly zejména zkušenosti a zájem z přednášek věnovaných selekčním jazykům. Též si myslím, že v současné době je stále velmi důležité zabývat se problematikou pořádaní dokumentů. Vždyť se stále rychlejším rozvojem informačních technologií a s obrovským nárůstem informací na internetu, který se den ode dne zvyšuje, je stále větší potřeba tyto informace nějakým způsobem pořádat. Právě desetinné třídění nám napomáhá udělat v tomto chaosu systém, a tím nám umožňuje snadnější a rychlejší přístup k informacím.

Práce je vypracována v souladu s jejím oficiálním zadáním a během jejího psaní nebylo potřeba modifikovat obsah jejího zadání.

V jednotlivých kapitolách mé bakalářské práce jsem se snažila pokrýt historický vývoj a jednotlivé etapy ve vývoji selekčních jazyků v českých

zemích. Též jsem věnovala pozornost tomu, jak moc jednotlivé úpravy a změny v tomto třídění ovlivnily pořádky informací v daném historickém úseku.

V první kapitole jsem se zaměřila na vysvětlení rozdílu mezi jednotlivými typy selekčních jazyků: *Deweyho desetinném třídění* (Dewey decimal classification), *Mezinárodním desetinném třídění* (Universal decimal classification) a *Tříděním Kongresové knihovny* (Library of Congress Classification) – nejdůležitějším cílem pro mě bylo popsání jejich struktury a hlavního poslání.

V první etapě vývoje selekčních jazyků u nás, tedy ve 20. a 30. letech minulého století, jsem se snažila popsat první pokusy o využití desetinného třídění v českém prostředí. Soustředila jsem se na hlavní osobnosti, které nejvíce přispěly k rozšíření a propagaci desetinného třídění u nás. V dalších kapitolách jsem věnovala pozornost především jednotlivým vydáním tabulek.

Na příkladě Tropovského modifikace a vydání Tabulek desetinného třídění z let 1952-1953 jsem se snažila ukázat nakolik ideologické a politické poměry dané doby mohou přispět ke změnám, popř. obohacení v notaci desetinného pořádky.

V poslední kapitole jsem zmínila jednotlivá vydání úplných československých tabulek MDT a uvedla důvody, které stály za jeho úspěchem.

V závěru jsem se zaměřila na shrnutí poznání a zhodnotila přínos desetinného pořádky v českém kontextu.

K textu, jehož rozsah je 56 stran a který splňuje podmínky dané *Studijním a zkušebním řádem FF UK*, jsou připojeny 3 obrazové přílohy (jedná se především o výtah z tabulek). Použité informační zdroje jsou citovány v souladu s ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2; další poznámky, které se týkají zpracování bibliografických záznamů informačních zdrojů jsou uvedeny v *Seznamu použité literatury*. Citace v textu jsou vždy uzavřeny do hranatých závorek a obsahují příjmení autora (popř. název korporace či zkrácený název díla), rok a lokaci v rámci citovaného dokumentu.

Mé velké díky za pomoc, konzultace a trpělivost při sestavování této bakalářské práce patří zejména Peteru Pálkovi (vedoucí BP) a dále pak všem zaměstnancům knihovny knihovnické literatury, kteří mi byli velmi nápomocní při vyhledávání a získávání relevantní literatury.

1. Rozdíl mezi pojetím a posláním hlavních pořádky systematických jazyků – DDT, MDT a LCC

V druhé polovině 19. století bylo vytvořeno mnoho nových knihovnicko-bibliografických systémů. Tyto systémy byly vytvářeny hlavně proto, že v této době vznikalo stále více knihoven, jejichž poslání a fondy vyžadovaly co nejúčelnější uspořádání. Některé tyto systémy, zvláště pak desetinné třídění Melvila Deweyho, se staly základem velmi rozšířených klasifikací.

1.1. Deweyho desetinné třídění

1.1.1. Melvil Dewey

Melvil Dewey (1851 - 1931) patří k nejvýznamnějším představitelům amerického a světového knihovnictví a svým praktickým i teoretickým přínosem poznamenal další vývoj systematických selekčních jazyků. Svůj systematický selekční jazyk koncipoval již ve svých dvaadvaceti letech pro knihovnu Amherst College a po tříletém zkoušení jej vydal tiskem [KOVÁŘ, 1979, s. 25]. Kromě přínosu k teorii a praxi systematického pořádky informací a selekčních jazyků spočívá jeho význam v tom, že založil první americký knihovnický spolek *American Library Association*, založil a redigoval americký knihovnický časopis *The Library Journal* a založil první americkou knihovnickou školu *School of Library Economy* [PALÁTOVÁ, KOVÁŘ, 1985, s. 72].

Melvil Dewey vypracoval první návrh třídění v roce 1872. O čtyři roky později, roku 1876, anonymně uveřejnil ve sborníku *Public Libraries of the United States of America (Veřejné knihovny v USA)* studii *A decimal classification and subject index*, ve které zkráceně vyložil osnovu nové klasifikace [ŽIVNÝ, 1920, s. 88]. Dewey sám v prvním knižním vydání svého třídění výslovně uvádí, že na úpravu jeho klasifikace mělo vliv třídění věd N.

Battezzatiho v Miláně a soustavy W. T. Harrise a J. Schwartze z r. 1871 [ŽIVNÝ, 1920, s. 86].

1.1.2. Deweyho klasifikace

První vydání Deweyho klasifikace *A classification and subject index for cataloguing and arranging the books and pamphlets of a library* (Klasifikace a předmětový rejstřík pro katalogizaci a uspořádání knih a brožur v knihovně) vyšlo roku 1876 a obsahovalo 42 stran, z nichž 11 stran zaujímala klasifikační tabulka [LOVÁSOVÁ, 1999, s. 28]. Systém se stal známým až druhým vydáním z roku 1885, které vyšlo pod názvem *Classification and relative index* a obsahoval již 314 stran. S rostoucím počtem vydání rostl i počet stran jednotlivých vydání. Čím dál tím větší rozsah tabulek Deweyho systematického selekčního jazyka svědčí o potřebě splnit úlohu v podstatě enumerativní hierarchické klasifikace pro současnost, kdy potřeba většího rozsahu vyplývá z rozšíření *Deweyho desetinného třídění*. [KOVÁŘ, 1981, s. 69]

V Deweyho desetinném třídění se jedná o klasifikaci věd pomocí číselných kódů, které se používají k určení obsahu dokumentů při jejich katalogizaci ve většině amerických a evropských knihoven. Je to nejpoužívanější způsob knihovnického třídění na světě a to zejména v anglosaských zemích. Používá se v devadesáti pěti procentech veřejných a školních knihoven v USA, v dvaceti pěti procentech vysokoškolských a univerzitních knihoven a ve dvaceti procentech speciálních knihoven. Do dnešní doby bylo vydáno dvacet dva reedici. Od roku 1988 je jejím vlastníkem OCLC - Online Computer Library Center. Aktualizace desetinného třídění probíhá každoročně a nové vydání vychází vždy jednou za sedm let.

Dewey Decimal Classification poskytuje logický systém pro pořádání různých druhů dokumentů v každém typu knihovny. Nabízí knihovnám důsledný a pohodlný klasifikační systém, který je rozšířený po celém světě. Tento systém byl přeložen do více než třiceti světových jazyků a je využíván ve dvou stech tisících knihovnách ve sto třiceti pěti zemích světa, což z něho dělá nejrozšířenější klasifikační systém na světě.

Klasifikační normy jsou k dispozici v tištěné podobě nebo ve formě webových stránek, a to buďto ve zkrácené nebo v plné verzi. Dewey Decimal

Classification poskytuje smysluplné notace v univerzálně uznávaných arabských číslicích, dobře stanovené kategorie a hierarchie a bohatou síť vztahů mezi tématy.

Deweyova první edice se skládala z dvanácti stran úvodu, dvanácti tabulek a osmnácti rejstříků. Převratnou změnou byli tři jím navrhované změny. První vyžadovala, aby byly desetinnými čísly označeny jednotlivé knihy a nikoli regály, jak se to dělalo dosud. Druhý požadavek se týkal vymezení poměrně podrobného tématu a třetí bylo vytvoření rejstříku, který vyjadřuje vztahy (relative index).

1.1.3. Charakteristika DDT

V Deweyho desetinném třídění má významnou úlohu základní pořadí hlavních tříd, které Dewey čerpal z rozličných pramenů. Byl to především systematický selekční jazyk Američana W. T. Harrise, vytvořený na základě klasifikace věd anglického filozofa Francisa Bacona. Harris obrátil základní Baconovo pořadí věd, a tak vznikl takzvaný převrácený baconovský systém: filozofie – poezie – historie. V dalším konkrétním řazení věd se Dewey přidržel klasifikace věd Augusta Comta, který rozděloval vědy především na teoretické a praktické. Tento princip Dewey přebírá a rozděluje tak např. chemii, matematiku a fyziku na teoretickou a praktickou. [KOVÁŘ, 1981, s. 70]

1.1.4. Struktura DDT

DDT se člení na deset základních tříd:

000	Informatika. Informace. Všeobecnosti
100	Filozofie a psychologie
200	Náboženství
300	Sociální vědy
400	Jazyky
500	Přírodní vědy a matematika
600	Technologie – aplikované vědy
700	Umění a dekorativní umění

800 Literatura a rétorika

900 Zeměpis a historie

Dewey pokládal celé lidské poznání za jeden celek, který rozděluje na deset částí, na deset základních tříd a tyto označuje od 0 do 9. Aby naznačil, že ve své klasifikaci chápe celé univerzum lidského poznání a praxe jako celistvou jednotku, kladl původně před každý znak nulu s desetinnou tečkou, která měla vyjádřit, že nejde o celá čísla, ale o jejich zlomky. Později se, zřejmě pod vlivem Mezinárodního desetinného třídění, od takového označování ustoupilo a zůstala pouze čísla, která byla za desetinnou tečkou. [KOVÁŘ, 1981, s. 70]

Základem Deweyho klasifikace nebylo pouhé rozdělení do tříd, ale do základního schématu počítal i všech sto skupin označených trojmístnými čísly od 000 do 999.

Přestože Dewey ve své klasifikaci čerpal z rozličných pramenů, jeho vlastním přínosem je desetinný princip a notace, relativní index (vztahový registr) a zavedení pomocných znaků.

Desetinná notace proslavila Desetinné třídění a napomohla jeho světovému rozšíření. Při dalším třídění, když je potřeba připojit další číslice, dává se za každou třetí číslicí tečka.

1.1.5. Relativní index

Deweyho relativní index našel široký ohlas v knihovnické a bibliografické praxi. Jedná se o abecedně sestavený klíč v přirozeném jazyce vyjádřených pojmů, pomocí kterého se vstupuje do logicky uspořádané systematické části tabulek podle znaků umělého jazyka. Relativní index přináší abecední soupis všech tříd, skupin a podskupin, nacházejících se v systematické části.

Dewey si též byl vědom, že se o nějakém předmětu dá mluvit z různých hledisek. Hledisko potom rozhoduje o tom, na které místo v systematických tabulkách bude přiřazen znak pro tento předmět, případně o tom, že se předmět dostane na více míst v systematických tabulkách. Proto Dewey uvádí v relativním indexu při názvech anebo jménech předmětů znaky různých míst v systematických tabulkách, kde o zařazení znaku pro tento předmět rozhoduje právě hledisko. Z uvedeného vyplývá, že tato užitečná pomůcka vstup do

systematických tabulek prostřednictvím výrazů přirozeného jazyka je i prostorově náročná.

1.1.6. Pomocné znaky

Další velkou zásluhou Deweyho je, že zavedl systém pomocných znaků pro některé případy, které se mohou vyskytnout na nejrozličnějších místech tabulek. Pomocné znaky, které u Deweyho ještě nemají dokonalou podobu v porovnání se systémem pomocných znaků MDT, umožňovaly vyjádřit formu, v které se o předmětu mluví, případně jeho jazykové, národnostní nebo zeměpisné určení.

Dewey zavedl následující znaky formy:

- 01 Teorie
- 02 Kompendia (příručky, rukověti)
- 03 Slovníky. Encyklopedie
- 04 Studie. Přednášky
- 05 Periodika
- 06 Společnosti
- 07 Učebnice
- 08 Sbírk. Sebrané spisy
- 09 Historie

Deweyho desetinné třídění poskytovalo ještě podrobnější klasifikaci podle jazykových, etnických a zeměpisných hledisek, a to tak, že znak třídy, do které příslušný předmět patří, se kombinoval se znaky v třídě filologie a historie. Jiné zvláštní znaky Dewey nepoužíval – ty byly podrobně rozpracované až v Mezinárodním desetinném třídění. Dewey takto zavedl do svého systematického selekčního jazyka kombinační princip, který byl později důkladně propracován v Mezinárodním desetinném třídění prostřednictvím takzvaných spojovacích symbolů.

1.1.7. Závěr

Přes všechny Deweyho pozitivní přínos k dějinám systematického pořádání informací a selekčních jazyků a přes prokázanou životaschopnost DDC je však třeba vidět, že DDC je filozoficky závislé na Baconově klasifikaci věd. Tím je řečeno, že nemůže vyhovovat současným požadavkům na klasifikaci věd. Sama struktura DDC je nevyhovující – samostatnou hlavní třídu vytváří například náboženství, zatímco zemědělství, lékařství, technika, průmysl a jiné samostatné hlavní třídy nevytvářejí. Jsou také od sebe odtrženy teoretické přírodní vědy a jejich aplikace v nejrůznějších oborech lidské činnosti.

1.2. Mezinárodní desetinné třídění (MDT)

1.2.1. Vznik a vývoj Mezinárodního desetinného třídění

Hlavními iniciátory vypracování MDT byl belgický právník *Paul Otlet* (1868-1944) a další belgický právník, ale též senátor a později prezident MDT *Henri La Fontaine* (1859-1943) [FOSKETT, 1973, s. 20-21]. Z jejich iniciativy byla svolána ve dnech 2. – 4. září 1895 do Bruselu první mezinárodní bibliografická konference. Na konferenci bylo usneseno zřídit *Mezinárodní bibliografický ústav* (Institut International de bibliographie). Hlavním úkolem Mezinárodního bibliografického ústavu bylo zabezpečovat rozvoj bibliografie v mezinárodním měřítku, rozvoj teorie bibliografie a hlavně shromažďovat bibliografické záznamy z celosvětové tiskové produkce a vydávat je jako *Repertoire bibliographique universelle*. Pro tyto účely bylo nutné vypracovat třídící systém. S Deweyho svolením byla rozšířena a modifikována jeho klasifikace a později nazvána *Classification decimale universelle* a obsahuje v názvu termín „univerzální“, který vystihuje podstatu tohoto selekčního jazyka. Tento termín se vyskytuje téměř ve všech národních názvech MDT. Jen v češtině je používán místo termínu „univerzální“ termín „mezinárodní“.

[KOVÁŘ, 1979, s. 30]

Oproti DDT byl v MDT postupně vytvořen celý systém pomocných znaků, které jsou připojovány k hlavním znakům.

Mezinárodní bibliografický ústav vydal v roce 1899 *Příručku desetinné klasifikace* (Manuel de la classification bibliographique decimale). V příloze k ní, která vyšla o rok později, je obsaženo již pět tabulek pomocných znaků, což byl ve srovnání s DDT již velký kvalitativní pokrok.

1.2.2. Charakteristika MDT

Mezinárodní desetinné třídění je univerzální hierarchicky uspořádanou třídící soustavou, používající číselnou notaci desetinného systému pro indexování všech druhů dokumentů, které mají vztah k jednotlivým oblastem lidského vědění, jednání a myšlení. Indexování všeobecně znamená vyjádření obsahu popisné jednotky (dokumentu či jeho části) prostřednictvím pořadacího znaku (pořadacích znaků) používaného selekčního jazyka. [KOVÁŘ, 1981, s. 4]

1.2.3. Struktura MDT

MDT se člení na deset hlavních (základních) tříd:

- 0 Všeobecnosti
- 1 Filozofie
- 2 Náboženství. Teologie
- 3 Společenské vědy
- 4 zatím neobsazená¹
- 5 Přírodní vědy
- 6 Užití vědy. Lékařství. Technika
- 7 Umění
- 8 Jazykověda. Filologie. Literatury
- 9 Geografie. Biografické studie. Dějiny

Každá tato hlavní třída – stejně jako každá třída nižšího řádu – se připojováním dalších číslic člení na deset či méně podtříd, čímž vzniká např. tento řetězec znaků:

- 3 Společenské vědy
- 31 Demografie. Statistika. Sociologie
- 312 Statistika obyvatelstva

¹ dříve zde byly umístěny jazyky a jazykověda, které byly později přesunuty do třídy 8.

V souladu se všeobecně používanou terminologií v oblasti selekčních jazyků se na rozdíl od starší terminologie nyní užívá dvojice termínů "třída" a "podtřída". V případě potřeby je možno tyto termíny doplnit termínem "hlavní třída" (tj. třída MDT vyjádřená jednociferným číslem).

Pro zvýšení přehlednosti se používá za každou třetí číslicí tečka, pokud za ní následuje další číslice. [KOVÁŘ, 1981, s. 5]

1.2.4. Hlavní znaky a jejich spojování

Hlavní či **jednoduché** znaky jsou znaky MDT vzniklé postupným rozkladem základního znaku MDT. Hlavní znaky MDT jsou uvedeny v hlavních tabulkách.

Složené znaky MDT vznikají spojením dvou nebo více jednoduchých (nebo rozvinutých) znaků MDT pomocí symbolů přiřazení + či rozšíření / nebo pomocí dvojtečky :, dvojité dvojtečky :: či hranatých závorek []. [KOVÁŘ, 1981, s. 6]

1.2.5. Pomocné znaky a jejich použití k tvorbě rozvinutých znaků

Rozvinutý znak vzniká připojením jednoho nebo více pomocných znaků k hlavnímu (jednoduchému) znaku MDT. V MDT jsou dva druhy pomocných znaků – všeobecné a zvláštní.

Všeobecné pomocné znaky, uvedené samostatně v pomocných tabulkách, jsou použitelné v celé šíři MDT – za předpokladu, že jejich spojení s hlavním znakem MDT dává smysl. Tyto znaky jsou určeny k vyjádření jazyka, formy dokumentu, místa, plemen, národů a etnických skupin, času, dávají možnost použít pomocného abecedního a číselného členění a umožňují vyjádřit hledisko i aspekt materiálu a osob. [MIČÁTEK, 1966, s. 42-61]

Možnost používání **zvláštních pomocných znaků** je podstatně omezena, protože jejich význam je mnohem specifitější. Zvláštní pomocné znaky se dělí na **analytické** a **syntetické**.

Mezi analytické zvláštní pomocné znaky patří značky s pomlčkou -1/-9 a s tečkou a nulou .01/ .09, které slouží k dalšímu jemnému rozčlenění pojmů, vyjádřených hlavními znaky MDT, u nichž jsou uvedeny. V zásadě mají analytické zvláštní pomocné znaky s pomlčkou všeobecnější smysl a širší oblast použití než znaky .0.

Syntetickým zvláštním pomocným znakem je znak syntézy – apostrof ' . [KOVÁŘ, 1981, s. 6]

1.2.6. Volba znaků MDT

V některých případech je možno vyjádřit určitý předmět dvěma i více různými znaky, a to buď takovými, které jsou uvedeny v tabulkách, či takovými, které lze vytvořit s použitím pomocných znaků. Pro rozhodování o použití toho kterého znaku je směrodatné toto pořadí:

- a) Hlavní znak MDT
 - b) Rozvinutý znak MDT s použitím:
 - i) Zvláštního pomocného znaku s .0
 - ii) Zvláštního pomocného znaku s -
 - iii) Zvláštního pomocného znaku hlediska
 - iv) Ostatních všeobecných pomocných znaků
- [KOVÁŘ, 1981, s. 7]

1.2.7. Pořadí znaků v rozvinutých znacích

Používání pomocných znaků není teoreticky nijak omezeno. K hlavnímu znaku MDT lze připojovat pomocné znaky různého druhu, popř. i více znaků téhož typu. Je však třeba dodržovat rozumnou míru a řídit se zejména potřebami praxe.

Je-li třeba použít hlavního znaku, k němuž se připojí dva nebo více pomocných znaků – platí zásada, že jako prvního se použije nejvýznamnějšího pomocného znaku. Přijímá se všeobecně toto pořadí:

- a) Hlavní znak MDT0/9
- b) Zvláštní pomocné znaky .01/09 -1/-9

c) Všeobecné pomocné znaky .00 (1/9) "..."
(0...) =... (=...)

[KOVÁŘ, 1981, s. 7]

1.3. Třídění Kongresové knihovny (LCC)

1.3.1. Vznik a vývoj LCC

Knihovna Kongresu USA ve Washingtonu patří k největším a nejvýznamnějším světovým knihovnám. Vznikla v roce 1800, kdy měla jen na 900 svazků klasifikovaných podle formátu. Když v roce 1814 vyhořel Kapitol, byla s ním zničena i knihovna. Roku 1815 byla vybudována znovu, a to na podkladě soukromé knihovny prezidenta Thomase Jeffersona. Prezident Jefferson klasifikoval svou knihovnu na základě klasifikace věd Francise Bacona a jeho klasifikační systém se v Knihovně Kongresu udržel s menšími úpravami až do konce 19. století.

Od roku 1897 se v knihovně začalo pracovat na novém systematickém selekčním jazyce. V roce 1900 bylo nakonec rozhodnuto, že pro Knihovnu Kongresu bude vytvořen vlastní selekční jazyk. Na tomto jazyce lze zaznamenat vliv Cuttera, Deweyho a jiných klasifikací, jako je třídění knihovny Britského muzea nebo Brunetova klasifikace. [KOVÁŘ, 1981, s. 94-95]

1.3.2. Struktura LCC

V Třídění Kongresové knihovny můžeme sledovat následujících 5 komplexů věd:

1. Všeobecnosti
2. Filozofie. Teologie
3. Sociální vědy
4. Přírodní vědy
5. Užití vědy

System rozděluje veškeré vědění do 21 základních tříd, každá z nich je označena jedním písmenem abecedy. Většina z těchto tříd se dále dělí do specifických podtříd, které jsou již popsány dvěma, vzácně i třemi písmeny.

A	Všeobecnosti
B	Filozofie. Psychologie. Náboženství
C	Pomocné vědy historické
D	Dějiny (všeobecné) a dějiny Evropy
E	Historie: Amerika
F	Historie: Amerika
G	Geografie. Antropologie. Rekreační
H	Sociální vědy
J	Politické vědy
K	Právo
L	Výchova
M	Hudba
N	Krásná umění
P	Jazyk a literatura
Q	Věda
R	Lékařství
S	Zemědělství
T	Technika
U	Vojenská věda
V	Námořní věda
Z	Bibliografie. Knihovní věda. Informační zdroje (všeobecně)

Zatímco hlavní třídy jsou označeny velkými písmeny latinské abecedy, je druhá hierarchická úroveň označena zdvojenými písmeny. Další hierarchické úrovně jsou numerické a jsou podle potřeby několikamístné, přičemž je ponechán prostor pro nové pojmy, takže notace je alfanumerická a má expanzivní povahu². Počet podtříd druhé hierarchické úrovně je značně

² expanzivní notace = Otevřená notace, která svou strukturou umožňuje zařazování nových položek do klasifikačního schématu, aniž se naruší jednota a charakter notace [TDKIV].

nerovnoměrný a řídí se počtem dokumentů z této hierarchické úrovně v knihovně.

Při použití zdvojených velkých písmen abecedy ve druhé hierarchické úrovni se v LCC uplatňuje na některých místech *princip mnemotechnické notace*. Nejlépe je to vidět na příkladu třídy A. [KOVÁŘ, 1981, s. 96-97]

A	Všeobecnosti
AC	Sbírky. Edice. Sebrané spisy (Collections)
AE	Encyklopedie (Encyclopedias)
AI	Rejstříky (Indexes)
AN	Noviny (Newspapers)
AP	Časopisy (Periodicals)
AY	Ročenky. Almanachy. Slovníky (Yearbooks)

Třídění Kongresové knihovny je rozpracováno do značné hierarchické hloubky a převládá v něm snaha enumerovat skutečně všechna témata, s nimiž se může klasifikátor setkat a na něž se může uživatel knihovny ptát. Existuje rovněž snaha enumerovat vysloveně složená témata dokumentů a uživatelských dotazů, což pochopitelně ve svých důsledcích vede k nepřehlednosti celého systému. Ta je zvyšována ještě tím, že v zájmu svrchu uvedené snahy po enumeraci všech, i složených témat, zavádí LCC ještě tzv. *Katerizaci*, kdy po vzoru C. A. Cuttera dostává každý dokument vedle vlastních notačních znaků ještě další znak, který kombinací velkého písmene a číslice zaznamenává údaje o autorovi, tj. začátek jeho jména. [KOVÁŘ, 1981, s. 97-98]

1.3.3.Závěr

Právě ve snaze po enumeraci³, a to obzvláště při neexistenci pomocných znaků, které nahrazuje jak hierarchickými úrovněmi, tak katerizačními znaky, vyústilo LCC do selekčního jazyka, který je značně komplikovaný a nepřehledný.

³ enumerativní klasifikační systém = 1. Klasifikační systém, kde se každá třída uvádí jako hlavní třída. - 2. Klasifikační systém enumerující všechny entity, které mají být klasifikovány; do systému jsou vřazovány specifické pojmy. Téma dokumentu je reprezentováno detailním způsobem pomocí podrobného členění a systému pomocných znaků. Enumerativní klasifikační systémy jsou nutně selektivní, protože nelze klasifikovat všechny specifické pojmy [TDKIV].

V důsledku toho je LCC dokonce i v USA rozšířeno méně než DDC. Dnes se odhaduje, že podle LCC své katalogy pořádá v USA asi 1200 knihoven.

2. První pokusy o využití desetinného třídění v českém prostředí (zhruba do r. 1920)

V této kapitole bych se ráda ponejvíce zaměřila na osobnosti, které propagovali či naopak odrazovali od zavedení desetinného třídění v českých zemích.

2.1. František Xaver Prusík (1845-1908) a Bořivoj Prusík (1872-1928)

První informace o Deweyově desetinné soustavě pronikly do našeho literárního světa již deset let před vystoupením L.J. Živného pracemi F. X. Prusíka a B. Prusíka. František Xaver Prusík, který se narodil 24. 11. 1845, byl středoškolský profesor a ředitel. Jako slavista založil v roce 1867 Jednotu českých filologů. Byl také mimořádným členem Královské české společnosti nauk. Bořivoj Prusík, jeho syn, se narodil 31. 10. 1872, byl úředníkem universitní knihovny a od roku 1919 správcem generálního konsulátu v New Yorku. Zemřel 1. 4. 1928. Podle Masarykova slovníku naučného B. Prusík jako první u nás propagoval desetinné třídění v knihovnách. F. X. Prusík se již roku 1895 v Národních listech⁴ zmiňuje o ruchu, který vzbudila otázka mezinárodní bibliografie, o níž jednaly bibliografické sjezdy v Londýně, Bruselu, Bordeaux a jinde, a o zřízení Světového repertoiru bibliografického na základě desetinné soustavy M. Deweye. Upozornil na bruselský Office International de Bibliographie a jeho zprávy, vydávané na listcích či štítech, na pařížský Institut bibliographique international a jeho věstník, informoval stručně o podstatě desetinného třídění, jeho třídách nebo skupinách a podřadích, označovanými číslicemi. Hned následujícího roku referoval Prusík v Národních listech⁵ o první oficiální publikaci bruselského ústavu *Decimal index 010* a o publikaci *Ein allgemeines bibliographisches Repertorium und die erste internationale bibliographische Konferenz in Brüssel 1895* od Carla Junkera.

Prusík byl požádán bruselským bibliografickým ústavem, aby uvedl decimální klasifikaci ve známost Královské české společnosti nauk. O pět let

⁴ Národní listy z 20. 12. 1895 (č. 351, roč. 35). Světová otázka

⁵ Národní listy z 13. 03. 1896 (č. 36, roč. 72)

později B. Prusík přeložil *Classification Decimale, Tables générales abrégées* (Decimální klasifikace. Všeobecné tabulky zkrácené), tento překlad byl uveřejněn v Tobolkově *Českém knihovnictví* v roce 1901. [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 3-5]

2.2.L. J. Živný

L. J. Živný, v němž získala Deweyova soustava nejoprávněnějšího a nejneúnavnějšího zastávce u nás, pokračoval ve snahách obou těchto předchůdců a přičinil se o její využití jak v našem knihovnictví, tak i v naší bibliografii. Jeho zájem o desetinné třídění nespočíval však jen na čistě praktických potřebách knihovníka nebo bibliografa, nýbrž vyplýval z jeho širší činnosti v otázkách třídění knihovnických a bibliografických, i třídění věd vůbec. Jakožto oddaný žák T. G. Masaryka, sledoval jeho návrhy třídění věd v Konkrétné logice i v Naší době a použil jich jako základu pro své třídění přirozené. Živný se hlavně přikláněl k pozitivistické filozofii, svůj vzor našel především u anglických filozofů J. S. Milla a H. Spencera.

Živný se s ohledem na jeho filozofické stanovisko, vždy snažil držet v hranicích empirie – usiloval o třídění, které by bylo vskutku vědecké, což způsobilo, že se připojoval k výtkám nevědeckosti, jež byly činěny Deweyově soustavě. Živný věřil, že by jednou modifikace Deweyovy soustavy v duchu vědecké klasifikace T. G. Masaryka mohla u nás nahradit – ovšem zřejmě bez výhod mezinárodnosti – tuto nedostatečnou vědeckou soustavu mezinárodní.

V nově založeném časopise *České osvětě*, který od října 1904 (tedy tři roky od zániku Tobolkova *Českého knihovnictví*) zahájil Živný své pravidelné zpravodajství o rozvoji desetinného třídění jak v cizích zemích, tak i u nás. Roku 1904, v prvním ročníku *České osvětě* v článku *Rukověť knihovnictví*, vytýká Živný nedostatek řádného třídění v našich knihovnách a doporučuje pro ně třídění desetinné. Popisuje, že nedostatky tohoto třídění lze velmi snadno odstranit a vyzdvihuje naopak jeho prospěch pro knihovny. Přimlouvá se za zavedení této soustavy alespoň do doby, než se někdo pokusí ji modifikovat v duchu vědecké klasifikace T. G. Masaryka. Živný podal v tomto článku stručný výklad soustavy a v jeho druhé části pak přehled Deweyovy klasifikace na dvě až tři místa, v třetí části článku pak doporučil pro signování knih kombinaci desetinných třídění s abecedou.

Druhý ročník *České osvětě* zaznamenává již Živného úspěchy alespoň v jeho nejbližším okolí, přinášejí zprávu o katalogu okresní učitelské knihovny v Novém Bydžově⁶ a referát K. Valešky o dvojmištném desetinném třídění naučného oddělení veřejné knihovny v Chlumci nad Cidlinou⁷. V třetím ročníku *České osvětě*, z roku 1906-1907, pokračoval Živný v článku "O třídění knih" ve svých studiích o tomto tématu, jež potom soustředil v knize "Třídění bibliologické"⁸. V tomto článku podal Živný přehled 100 tříd desetinné soustavy podle úpravy bruselské, zatímco v 1. ročníku *České osvětě* uváděl původní formu Deweyovu. Živný se netajil tím, že Deweyovo třídění, jakkoli praktické, není přijímáno s jednomyslností, jaké by světové klasifikaci skutečně příslušelo. Uznává oprávněnost výtek, že soustava Deweyova obsahuje některé hrubé chyby proti přirozené stupnici, že klade neprávem historii nakonec, odlučuje filologii od literatury, je příliš omezena svými tuhými mezemi deseti cifer, postrádajíc žádoucí pružnost. Zmírňuje však tyto výtky poznámkou, že ani ostatní, i novější třídění neujdou výtkám.

Časopis *Česká škola* přinesl ve 13. ročníku z roku 1913 článek Živného "Decimální klasifikace", který byl dosud jeho nejrozsáhlejší studií o desetinném třídění a který Živný později převzal do svého spisu *Třídění bibliologické*. Živný rozebíral dále podrobně kritiku Deweyovy soustavy, tak jak ji podali především W. C. Berwick Syers a E. H. Bliss. Své vlastní námítky proti Deweyovu třídění doplnil Živný především kritikou třídy Všeobecnosti 0. Živný vzpomněl v tomto rozsáhlém článku také osudů desetinného třídění u nás, teoretických prací obou Prusíků, i praktických úspěchů v knihovnách v Novém

⁶ Živný se ve svém článku zmiňuje, že zde byl vůbec první realný, tištěný katalog v Čechách, jenž byl sestavený na základě decimální klasifikace

⁷ Katalog této knihovny z roku 1905 byl pak podle značky D prvním seznamem veřejných knihoven, které byly založeny na praktickém systému M. Deweyho [ŽIV 1935]

⁸ ŽIVNÝ, J. Ladislav. *Třídění bibliologické: Úvod do teorie a praxe třídění bibliotéčního a bibliografického*. Praha: Minařík, 1920. V této knize Živný seznamuje české knihovníky s různými druhy třídění, která jsou nejvíc používána – s tříděním francouzským podle Garniera a Bruneta, německým Hartwigovým, anglickým Britského muzea a tříděním Kongresové knihovny. Klade důraz na dvě stránky, jichž je třeba dbát při třídění knih, a to je výchovné poslání knihovny a třídění, ve kterém by byly zastoupeny veškeré obory a ty pak byly do podrobností roztříděny

Bydžově, Chlumci nad Cidlinou, Písku a v knihovně Svatopluka Čecha ve Vídni.

I v dalších ročnících přinášel Živný na stránkách České osvěty další informace o desetinném třídění, mezinárodním ústavu v Bruselu, katalogu desetinné soustavy a srovnávací tabulky desetinného třídění. V 10. ročníku České osvěty z roku 1914 uveřejnil Živný článek *Desetinné třídění*. V něm podal trojmístný přehled třídění metodický i abecední, tabulky pomocných indexů, návod na praktické použití v knihovnách i bibliografii. Dospěl k názoru, že stavění knih podle desetinné soustavy nevyhovuje největším knihovnám pro nutnost příliš velkého přemísťování, ani knihovnám úzce odborným pro její nedostatečnou vědeckost, hodí se však pro knihovny rázu všeobecnějšího a pro knihovny menší.

V příručkách Osvětového svazu vyšly v roce 1915 Živného *Rady a pokyny pro knihovny a čítárny*. V kapitole o katalogu a třídění knih se doporučuje desetinné třídění pro jeho jednoduché rozvržení oborů a srozumitelnou notaci.

Dvanáctý ročník České osvěty z roku 1916 přinesl svolání Osvětového svazu správců všech českých veřejných knihoven, aby bylo všude zavedeno jednotné desetinné třídění a s ním související jednotné označování podle zásad třídění desetinného. Živný pak otiskl v tomto ročníku nový článek, který vyšel pod názvem *Třídění desetinné v praxi* v r. 1917 jako šestnáctistránkový separát, k němuž byl připojen kruhový diagram desetinného třídění, který navrhl Živný spolu s J. Springrem. Diagram obsahoval v kruhových výsečích přehled desetinného třídění, po stranách přehledy pomocných indexů formálních, zeměpisných, dějepisných a jazykových. Živný zde poučoval o způsobech odkazů v systematickém katalogu, o rozřídovačích věcných i formálních a navrhuje notaci, kombinující desetinné třídění s čísly inventárními či abecedou.

Po převratu v roce 1919 vydal Živný spisek *Veřejné knihovny, jejich vývoj a správa*, v němž v VI. kapitole *O klasifikaci* podává vedle přehledu jiných třídění stručný výklad a přehled desetinné soustavy i svého třídění přirozeného, uvádí způsob notace s použitím desetinné soustavy, způsob řazení systematického katalogu podle desetinných třídění a umístění těchto třídění na lístcích katalogu abecedního i věcného.

Téhož roku 1919 vyšla Živného publikace *Bibliografie cizí i česká* jako příspěvek k otázce českého ústavu knihopisného. V kapitole o bruselském ústavu, podává Živný jeho historii, organizaci a publikační činnost. V poznámce Živný uvádí, že dříve, než vyšel tento článek, byl již 1. listopadu 1917 ustanoven Český bibliografický ústav.

Živného spis *Třídění bibliologické*, vydaný v r. 1920, zahrnuje v otázce desetinného třídění, jak jsem již předtím uvedla, jeho předběžné studie z České osvěty a především z České školy. Živný přidal, jak sám píše v poznámce na s. 85-86, jen některé věcné doplňky. Na jeho názorech o desetinném třídění se nic nezměnilo, pouze z praktických důvodů je pro jeho udržení, dokud toto třídění nebude nahrazeno soustavou dokonalejší.

Celá dosavadní publikační činnost Živného, byla v otázce desetinné soustavy její stálou obhajobou a přesvědčování o její důležitosti pro nás jako malý národ, který se jedině pomocí mezinárodní bibliografie může zařadit do světové literatury [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 6-22].

2.3. Josef Volf

Josef Volf, současník L. J. Živného, byl další, který se ve své rozsáhlé knihovnické činnosti často setkal s otázkou desetinného třídění, k němuž se stavěl celkem kladně. Volf za své činnosti v Osvětovém svazu navrhoval r. 1911, aby byl L. J. Živný povolán za knihovníka při Osvětovém svazu, a upozorňoval při tom na jeho znalosti a zkušenosti především v třídění knih a desetinném třídění. O desetinném třídění se Volf zmiňoval ve svých knihovnických přednáškách na učitelských ústavech i na prázdninových kurzech pro veřejné knihovny a psal o něm také v knihovnických rubrikách denních listů, jako např. v Československé republice, později v Pražských novinách a ve Venkově. Volf též doporučil desetinné třídění pro Slovanskou knihovnu ministerstva zahraničních věcí jako předseda její knihovní komise [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 25-26].

2.4.Z. V. Tobolka

Z. V. Tobolka změnil během let svůj postoj k desetinnému třídění z kladného v odmítavý. Považoval výsady desetinného třídění za jediné vyhovující

novodobým požadavkům knihovnické nauky a doporučil je proto na souborný věcný katalog našich úředních knihoven.

Ve sborníku Československé knihovnictví v kapitole Věcné katalogy uvedl na s. 519 i Deweyův systém, který si dobyl velkého významu v bibliografii coby mezinárodní soustava.

V knihovně Národního shromáždění bylo na počátku její organizace také zaváděno toto třídění, avšak bylo od něho záhy upuštěno. Tobolka se později obrátil proti desetinnému třídění. V nově založeném časopisu Slovácká knihovně pokračoval Z. V. Tobolka ve svém odmítání desetinné soustavy, která podle něj nepostačovala pro knihovnické třídění [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 26].

2.5. Karel Nosovský

Karel Nosovský, spolupracovník L. J. Živného, byl vždy horlivým stoupencem desetinné soustavy, kterou použil ve svém díle *Slavica česká a slovenská za léta 1914-1925* z roku 1926. Požaduje za žádoucí, aby tak byla tříděna i slavika ze všech ostatních literatur v zájmu orientace pro cizince-neslovany. Podle desetinného třídění uspořádal Karel Nosovský také materiál díla *Soupis československé literatury za léta 1901-1925*. První díl tohoto soupisu je uspořádán abecedně, druhý díl – systematický, který vychází od roku 1933, je utříděn podle bruselské soustavy. V předmluvě uvádějí vydavatelé, že zvolili tuto soustavu právě pro její mezinárodnost.

Spolu s K. J. Benešem redigoval Nosovský v roce 1924 desetinně tříděnou *Bibliografii časopisecké literatury československé*, vydávané Spolkem čsl. knihovníků [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 28].

Z veřejných knihovníků referoval F. K. Soukup v 13. ročníku České osvěty z r. 1917 na s. 45-47 o tom, že Dělnické knihkupectví bylo první českým nakladatelstvím, které ve svém seznamu vyhovělo přání Osvětového svazu a připojilo ke spisům číselnou značku Deweyova třídění desetinného.

Ve 12. ročníku Časopisu čsl. knihovníků vzpomíná R. Baláš, že to byly právě návody L. J. Živného, podle nichž byla nově zorganizována knihovna Svatopluka Čecha ve Vídni, zavedením desetinného třídění v naučném oddělení. Její decimální seznam byl kombinován se seznamem věcným, křížovým. Podle desetinné soustavy byly naučné knihy i seřazeny. Jak uvedl B. Koutník ve

sborníku československé knihovnictví na s. 364, sestavil Innocenc Hošťálek znamenitý obsáhlý katalog knihovny spolku Svatopluka Čecha ve Vídni, který vyšel pod názvem *Seznam knih Spolku Svatopluk Čech ve Vídni roku 1913*. Knihovna byla rozdělena na tři obory, z nichž oddíl první – knihy zábavné, a třetí – časopisy, měl ses tavení abecední podle jmen spisovatelů, popřípadě podle názvů. Druhý oddíl knih naučných byl označen podle desetinného třídění v původní Deweyově úpravě a knihy mající stejnou značku, byly pak stavěny podle abecedy [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 31-32].

2.6. Bohuslav Koutník

Žák a stoupenec Živného. Vždy hájil přednosti desetinného třídění pro knihovny i pro bibliografii a sám ho použil prakticky v knihovně Tiskového odboru presidia ministerské rady, kterou řídil od r. 1921. Vedle třídění této knihovny, použil Koutný desetinného třídění také v bibliografické rubrice *Nové knihy* v 1. a 2. ročníku časopisu *Čin* [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 33-35].

2.7. Jan Lehár

Knihovník Jan Lehár sestavil a v r. 1919 vydal tiskem Abecední index k věcnému katalogu knihovny obchodní a živnostneské komory, založenému na desetinném třídění bruselském, na němž pracoval od r. 1911. Vedle abecedního seznamu hesel s příslušnými třídítky má Lehárova publikace přehled zkrácených metodických tabulek, odpovídajících rozsahu knižního materiálu knihovny, i přehledy třídítek zeměpisných, jazykových, časových a společných určovateli analytických, jež určují blíže hledisko knihy v třídách 5, 6 a 7. Jako oba Prusíkové a L. J. Živný, přizpůsoboval i Lehár některé třídítky našim potřebám a označil nově zavedené třídítky hvězdičkou. Vedle některých třídítek věcných rozvedl zeměpisné třídítky pro země československé a rakouské [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 42-43].

2.8. Richard Wolf

Richard Wolf vydal odbornou publikaci *Desetinné třídění věd*⁹, podávající zkrácené tabulky desetinného třídění s podrobným rozdělením věd vojenských, jež vyšla s předmluvou L. J. Živného nákladem Vědeckého ústavu vojenského v

⁹ WOLF, Richard. Desetinné třídění věd : (Modifikace bruselská) : Zkrácené tabulky s podrobným rozdělením věd vojenských. Praha : Věd. úst. vojen., 1925. 187 s.

r. 1925. Wolfova práce vznikla z praktické potřeby knihovny Vědeckého ústavu vojenského. První ročník Časopisu čsl. knihovníků přinesl v r. 1922 v č. 4-5 na s. 21-23 zprávu o reorganizaci této knihovny od r. 1921 z důvodu místních i pro potřebu metodického utřídění knižního materiálu. Pro tento účel se nezdálo vhodným ani jedno z třídění používaných v rakouských, německých i českých vojenských sbírkách, byla odmítnuta také klasifikace Kongresové knihovny a zvoleno třídění desetinné pro nejjednodušší notaci, pro svou mezinárodnost a podrobné vypracování právě věd vojenských na empirickém podkladě, zvláště pak také proto, že jím byla utříděna velká bibliografie pramenů 1. svět. války, knižních i vojenských článků z vědeckých časopisů a revue. Deweymu podle Wolfa patrně nezáleželo na logickém třídění, užil-li třídění starších, přestože znal modernější, šlo mu o knihovnickou praxi. Použití desetinné soustavy pro stavění knih Wolf nedoporučuje, výhodnějším se mu zdá stavění knih podle formátu a běžného čísla. Také Wolfova publikace měla prakticky pomoci šíření desetinné soustavy u nás, proto přinesla vedle podrobného roztržidění věd vojenských zkrácený přehled soustavy a přehled pomocných třídění, výklad pravidel a zásad použití. Autor se přesně držel vydání bruselského bez vlastních změn a doplňků [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 43-45].

2.9. Desetinné třídění v časopisech

Časopis *Krok* již v roce 1896 třídil své desetinné články vlivem F.X. Prusíka. *Česká osvěta* zavedla desetinné třídění od ročníku 11. z roku 1915, *Elektrotechnický obzor* od 16. ročníku z roku 1927, *Čin* od roku 1929. Časopis *Zprávy Čsl. národního komitétu pro vědeckou organizaci* užil desetinné soustavy ve své rubrice *Technický index*, jež obsahovala krátké výtahy článků oficiálních orgánů národních komitétů pro vědeckou organizaci a významnějších časopisů domácích i zahraničních, pokud se zabývají racionalizací. Třídil podle Deweyova systému, který byl pro řízení a přílehlé obory zpracován výborem amerických inženýrských spolků [KOUTNÍKOVÁ, 1935, s. 60-61].

3. Snahy o všeobecné zavedení a příslušná vydání tabulek (1921-1948)

Tabulky MDT se objevují v různých vydáních a úpravách a přirozeně i v různých jazycích. Různé druhy vydání MDT mají i odlišné poslání a použití. V zásadě lze mluvit o čtyřech hlavních typech, a to o úplném, středním a zkráceném vydání na jedné straně a o speciálních (odvětvových, oborových) vydáních na straně druhé. [KOFNOVEC, 1970, s. 29]

3.1. Úplné tabulky MDT

Přinášejí přehled všech znaků MDT ve všech třídách od 0 do 9. Tyto tabulky jsou určeny především pro ty, kteří potřebují pro svou práci co nejjemnější členění materiálu. Je také jedním ze základních podkladů pro tvorbu Výtahů z MDT pro oborové středisko nebo vědní specializaci. Úplné tabulky obsahují tyto části: hlavní tabulky, abecední rejstřík, pomocné tabulky a Úvod, pokyny a pravidla.

Základem pro všechna další úplná vydání je úplné vydání MDT ve francouzštině, které vyšlo v letech 1927-1929 v Bruselu jako 2. mezinárodní vydání *Classification Décimale Universelle* (FID 151), upravené ovšem v souladu se změnami a doplňky, které se otiskují v periodiku *Extensions and Corrections to the UDC*. [KOFNOVEC, 1970, s. 29-30]

3.2. Zkrácené tabulky MDT

Podobně jako hlavní tabulky MDT obsahují hlavní a pomocné tabulky, abecední rejstřík a nezbytný úvod. Rozčlenění hlavních znaků je provedeno jen pro určitý omezený stupeň podrobnosti. Je určeno pro potřeby menších informačních fondů a knihoven.

V roce 1948 vychází *zkrácené vydání MDT*¹⁰ v češtině jako publikace FID 211. Tabulky vyšly nákladem 2 300 výtisků a vycházely z německého zkráceného vydání MDT. Vydání se připravovalo od roku 1943 v rámci

¹⁰ *Mezinárodní desetinné třídění (FID 211) : zkrácené vydání*. [předmluvu napsal Ladislav Jan Živný]. 1. vyd. Praha : Technické knihkupectví a nakladatelství, 1948. 181 s.

dokumentační komise při Čs. národním komitétu pro vědeckou organizaci.

Hlavní práci na jeho přípravě provedli Řeřich, Obhlídka a Koutník.

*Zkrácené vydání MDT s úplnou elektrotechnikou*¹¹ z roku 1951 představuje vlastně poslední čs. tabulky MDT, které byly před rokem 1968 (kdy se objevila první část čs. úplného vydání MDT) předloženy FID ke schválení a mají číslo publikace FID 240. Zachovávají v zásadě strukturu MDT s nepatrnými úpravami třídy 3 a obsahují dokonce rozvedený oddíl 658. Autoři přeloženého textu tabulek Havlíček, Košvanec a Medonos vycházeli především z anglických úplných tabulek MDT 621.3, které vyšly v roce 1957. Tabulky oddílů 537, 538, 621.3 a všeobecných pomocných znaků hlediska odpovídají úplnému vydání MDT se všemi doplňky do února 1950.

Vedle uvedených druhů tabulek vyšla řada překladů užších oblastí z MDT, jako jsou např. oddíly 65/651 a 657/658 v Podnikové organizaci v roce 1947, překlad tabulek pro obory sklářství a keramiky, MDT pro obor geodézie, překlad MDT z oboru geodézie, fotogrammetrie a kartografie aj. [KOFNOVEC, 1970, s. 66-67]

3.3. Střední tabulky MDT

Protože práce s úplnými tabulkami je příliš náročná a zkrácené tabulky nejsou pro většinu uživatelů dostatečně podrobné, přijala v roce 1962 ústřední klasifikační komise FID/CCC rozhodnutí, že budou připraveny střední tabulky MDT.

Základem pro další střední vydání bylo německé střední vydání MDT (FID 396) z roku 1967. [KOFNOVEC, 1970, s. 30]

3.4. Výtahy z MDT

Mohou být odvětvové, oborové nebo speciální. Tyto výtahy jsou zaměřeny na určitou speciální tematiku a tuto tematiku rozřídí velmi podrobně – dokonce jemněji než úplné vydání MDT.

¹¹ Mezinárodní desetinné třídění (FID 240) : zkrácené vydání pro techniky s úplnou elektrotechnikou. red. Karel Havlíček ; spoluprac. Sáva Medonos, Jaromír Košvanec ; Text tč. přel. [z angl., franc. a ruš.] K. Havlíček, J. Košvanec a S. Medonos ; Elektrotechn. názvosloví překl. bylo rev. odb. názvoslovnou komisí Elektrotechn. svazu čs. ; předml.: S. Medonos. 2. vyd. Praha : Technicko-vědecké vydavatelství, 1951. 105 s. + 2 s. příl.

4. Vliv Tropovského modifikace, vydání "Tabulek desetinného třídění" ÚTEINu (1952-1953)

4.1. Úvodní poznámky

Podrobným vylíčením zásahu L. N. Tropovského a dalších co do struktury desetinných třídění, zejména Bruselské varianty, se zabývá Evgenij Ivanovič Šamurin ve svém díle *Očerki po istorii bibliotečno-bibliografičeskoj klassifikacii*. Moskva : Izdatel'stvo Vsesojuznoj Knižnoj Palaty, 1959 (Náčrty z dějin knihovnického a bibliografického třídění) na stranách 410 – 416 v podkapitole Tabulky L. N. Tropovského.

Nepokládám za nezbytné zde uvádět úplný a doslovný překlad, nicméně je, podle mého názoru, důležité si uvědomit charakter, rozsah a dobové hodnocení těchto zásahů.

Dalším autorem, který se zabýval vlivem Tropovského na úpravu desetinného třídění, byl Jaroslav Drtina. Ten ve své publikaci¹² zmiňuje hlavní mezníky, které vedly k přepracování MDT pro Sovětské knihovny. Popisuje hlavní změny, které byly v této variantě MDT provedeny a jaký vliv měla tato modifikace na další třídění a vydání MDT.

4.2. Lev Naumovič Tropovský (1885-1944)

Lev Naumovič Tropovský byl významný knihovník, bibliograf, učitel, ředitel Ústavu doporučujícího bibliografii a docent Moskevského knihovnického institutu. Je vzpomínán hlavně ve spojitosti se svou prací, ve které se snažil propagovat Leninovy spisy široké čtenářské veřejnosti. Tropovský byl též odpovědný za organizaci čítárny v Leninově státní knihovně¹³. [ŠAMURIN, 1959, s. 410].

Tropovský pracoval na změně klasifikačního schématu, aby vyhověl politickým, ideologickým a vědeckým potřebám nové sovětské společnosti. Ve

¹² Drtina, J. *Věcná katalogisace*. Díl 1. Katalog systematický. Část 2. s. 16-30.

¹³ od roku 1992 Ruská státní knihovna, plní funkce národní knihovny Ruské federace. Vznikla v roce 1862, když hrabě N. P. Rumjancev odkázal v závěti státu svoji bohatou sbírku. Již od počátku své existence knihovna dostávala zdarma kopie všech publikací, které na území Ruska vycházely.

Oborové výtahy z MDT jsou zvláštním druhem vydání MDT, jejichž cílem je ulehčit klasifikaci materiálů v určitých oborech. Ve výtahu uvádíme výběrové i všeobecné znaky a znaky okrajových oborů, nezbytných pro komplexní klasifikaci problematiky daného oboru.

V roce 1930 vychází tabulky pro elektrotechniku, které vyšly již jako autorizované vydání FID péčí Elektrotechnického svazu československého; časopis *Elektrotechnický obzor* však začal označovat články znaky MDT a využívat systematicky MDT i pro uspořádání celoročních obsahů již od roku 1927, kdy zde vyšel návrh normy ČSN-ESČ 72, tj. speciálního vydání pro elektrotechniku. [KOFNOVEC, 1970, s. 65]

30. letech 20. století přistoupil k částečnému přepracování MDT – přepracoval a upravil třídění ve filozofii, náboženství a společenských vědách, tedy v třídě 1, 2 a 3. Třídění v technických, přírodních a ostatních vědách nebylo potřeba upravovat. Tropovského úprava se v podstatě týkala jen doplnění dialektického a historického materialismu, hlavní třídy zůstaly, přepracování se událo pouze uvnitř tříd.

4.3. Tropovského modifikace desetinného třídění

V Sovětském svazu bezprostředně po Velké říjnové revoluci se stala aktuální otázka jednotné klasifikace knih pro lidové knihovny. Úkolem bylo vytvořit jednotný systém, který by umožnil knihovnám zbavit se povinnosti vytvářet vlastní systém a byl by předpokladem pro ústřední katalogizaci. [DRTINA, 1953, s. 16]

V roce 1934 vyšel v časopise *Krasnyj bibliotekar* (č. 7. a 8.) návrh desetinného třídění, přepracovaného zvláštní komisí pod vedením L. N. Tropovského. Na jeho základě bylo potom vypracováno definitivní znění desetinného třídění a vydáno v roce 1938¹⁴. Toto přepracování desetinného třídění nejen sjednotilo praxi sovětských lidových knihoven, ale změnilo podstatně i náplň celé klasifikace. Přizpůsobilo dosud buržoazní klasifikaci potřebám sovětských knihovníků a čtenářů. Při tom bylo vytvářeno s vědomím, že se jedná pouze o provizorní vydání, které bude později nahrazeno vlastním sovětským vědeckým tříděním. Proto ponechávalo starou strukturu a provádělo změny zejména v obsahové náplni a uvnitř jednotlivých skupin. Tropovský se snažil zahrnout nové pojmy, které vřadil k již příbuzným a souvisejícím pojmům. Nemohl však notaci doplňovat novými čísly, a tak přistoupil k tvorbě smíšené notace. K tomuto účelu použil ruské abecedy a současně využil, pokud to bylo možné, i mnemoničnosti. A tak bylo možno na kterékoli místo klasifikace v jakémkoli pořadí, nezávisle na tom, zda se jedná o třídu, podtřídu, skupinu nebo podskupinu, vsunout nový oddíl literatury, kde za číslem následuje písmeno.

¹⁴ Desjatičnaja klassifikacija. Sokraščennyje tablicy dlja massovyh bibliotek, pererabotannyje L. N. Tropovskim. Moskva, 1938.

Tato metoda dala Tropovskému možnost podstatně přepracovat náplň jednotlivých tříd, především společenských věd, dějin, filozofie a techniky [DRTINA, 1953, s. 18-19].

Hlavní změny, které Tropovský provedl:

1. Provedl soustředění literatury klasiků marxismu-leninismu, která v dosavadním třídění byla značně roztráštěná. Proto v čelo třídy společenských věd (3) byla postavena podtřída a vlastně samostatná třída 3K (Klasikové), která podrobně dále rozpracovaná soustředila nejen díla klasiků marxismu-leninismu, ale díla o nich jednajících a ostatní významnou politickou a stranickou literaturu. Členění třídy viz. Přílohy.

2. Oddělil od sebe právě ty případy různě pojímaných pojmů a skutečností, a to jednou z hlediska kapitalistického světa a po druhé z hlediska socialismu. V tomto případě bylo použito písmene B (buržoazní), k označení těch jevů, které se vyskytují v buržoazní společnosti, a to bez ohledu na hledisko podle kterého je daná literatura psána. Tak např. 331B shrnuje literaturu o práci v kapitalistických zemích bez ohledu na to, zda je psána autory buržoazními nebo marxistickými. Tato rubrika je zaváděna všude tam, kde by bylo nebezpečí záměny různého významu a smyslu téhož slova. Ukázky členění viz přílohy

3. Značně se zřetelem k sovětským potřebám a sovětské literatuře byly přepracovány pomocné znaky zeměpisné. Zejména byl zaveden znak S místo znaku 47 Sovětský svaz s dalším hlubším členěním.

4. Pokud jde o jednotlivé třídy mění se značně jejich obsah nejen proto, že je do nich zařazována nová sovětská literatura, ale také tím, že často dříve formální skupiny a třídy dostávají nové poslání a nový smysl.

Značně změněna je třída 1. Již v samém názvu má kromě filozofie dialektický a historický materialismus. Dalšími novými podtřídami jsou: MI – historický materialismus a 1F – dějiny filozofie.

Zásadně je změněn obsah 2. třídy. Již v názvu je uvedeno: Protináboženská literatura – knihy o náboženství a oboji s ním.

Největší změny jsou provedeny ve třídě 3, tj. ve vědách společenských. Již samo vydělení marxisticko-leninské literatury a jiné stranické literatury a soustředění v samostatné třídě 3K, která je předřazena celé třídě 3, je jistě významné.

Ve 4. třídě je oddělení 4 (S) pro jazyky národů SSSR, na to následují jejich jazykové slovníky a jednotlivé cizí jazyky podle pořadí DT [DRTINA, 1953, s. 23-29].

4.4. Závěr

Tropovský změnil nemálo notací desetinného třídění, podle jeho vlastních slov 25 – 30%. Podle tohoto jsou jeho tabulky novou variantou desetinného třídění, a ne jednoduchou variantou bruselské úpravy pro sovětskou praxi. [ŠAMURIN, 1959, s. 415]

Celou Tropovského modifikaci desetinného třídění je třeba chápat jako prozatímní úpravu systému v knihovnách již zavedeného, při ponechání základní struktury, což umožňovalo při doplnění dosud užívané notace zpracovávat a na správné místo v klasifikaci umístit soubory nové sovětské literatury a oddělit sovětskou tematiku od tematiky kapitalistických zemí.

Tropovský měl zásluhu na úpravě MDT v tom, že nenarušil základní strukturu tříd MDT a přesto vyřešil tehdejší problém vyhovujícího třídění pro socialistický blok zemí.

4.5. Vydání "Tabulek desetinného třídění" Úteinu (1952-1953)

Ve spolupráci ÚTEINU a ÚTK (dnes STK) a po připomínkách dokumentačních středisek různých průmyslových odvětví vznikl výtah z roku 1954. Ukázka třídění viz. přílohy.

Podle účelu – sloužit hlavně dokumentačním střediskům v průmyslu – je zaměřen na fyziku, chemii, strojírenství, elektrotechniku, stavebnictví a architekturu. Ostatní obory jako např. filozofii, astronomii, biologii, botaniku, zoologii, písemnictví, historii, umění atd. obsahuje jen v hrubém třídění na obecné pojmy. Tento výtah obsahuje zhruba 10 000 znaků. [MOJŽÍŠEK, 1970, s. 103]

Tabulky desetinného třídění ÚTEINU byly ovlivněny ruským vydáním tabulek L. N. Tropovského. V třídách 1 Filozofie, 2 Náboženství, 3 Společenské vědy a sporadicky v třídě 6 se objevují speciální Marxisticko-Leninské notace,

které jsou převzaty z Tropovského tabulek desetinného třídění. Např. 3K1 Marx a Engels. Díla, životopisy. [ÚTEIN, 1953, s. 1-21]

Z důvodu zastaralosti výtahu, který později již neodpovídal požadavkům na stav MDT a nebyl dostatečně jednotný, bylo mezi léty 1966-1969 vydáno 5 dílů hlavních znaků v jednotlivých třídách a pomocné tabulky. Nový výtah, vydaný ÚVTEI, obsahoval již 36 669 znaků. [MOJŽÍŠEK, 1970, s. 104]

4.6. Systematické třídění

Dalším příkladem doplnění některých tříd pomocí písmen je *Systematické třídění* vydané Státní vědeckou knihovnou v Olomouci a Městskou lidovou knihovnou v Ostravě¹⁵. Tyto knihovny se rozhodly vydat pro potřebu lidových knihoven Severomoravského kraje stručný výtah z desetinného třídění. V podstatě bylo použito úpravy L. N. Tropovského, která byla v některých třídnicích přizpůsobena našim poměrům. Systematické třídění navazovalo též na vydání Výtahu z desetinného třídění z r. 1954¹⁶.

Třídničky byly zvoleny jednoduché, bez pomocných znaků. V nutných případech se k číselnému desetinnému třídění připojilo písmeno nebo zkratka z důvodu, že mezinárodní desetinné třídění v původní formě nevyhovovalo v podmínkách socialistické společnosti. Ukázka třídění viz. Přílohy.

¹⁵ Systematické třídění: pro potřebu lidových knihoven. Sest. M. Nádvorník za spolupráce N. Ježkové. Olomouc : Státní vědecká knihovna, 1961. 38, [1] s.

¹⁶ Výtah z desetinného třídění. Praha : ÚTEIN, 1954.

5. Následná tvorba oborových a odvětvových výtahů a jejich vliv na jednotnost a slučitelnost indexování

5.1. Úvodní poznámky

Asi tak od poloviny 50. let se začíná projevovat nespokojenost s univerzálními selekčními jazyky, především nespokojenost s MDT. Souviselo to s tím, že se stále začínaly objevovat v dokumentech i uživatelských dotazech složená témata, která odpovídají interdisciplinárním otázkám, jež věda pod tlakem objektivních společenských potřeb byla nucena řešit. Kromě této tendence, která souvisí s obecnou tendencí k integraci věd, pokračoval ovšem i nadále proces specializace, dalšího detailnějšího a detailnějšího poznávání nových a nových předmětů, jevů a procesů objektivní skutečnosti.

5.2. Výtah z mezinárodního desetinného třídění (1966-1969)

Mezi lety 1966-1969 byl vydán *Výtah z mezinárodního desetinného třídění*. Tento polytematický výtah měl nahradit vydání z roku 1954¹⁷, které již bylo zastaralé a neodpovídalo současnému stavu MDT. Celý nový výtah ÚVTEI měl celkem 5 dílů hlavních znaků v jednotlivých třídách a pomocné tabulky (díl „Z“). Později k jednotlivým dílům vychází i rejstříky. Toto vydání Výtahu MDT není autorizovanou publikací FIDu a proto také nemá číslo publikace FIDu [MOJŽÍŠEK, 1970, s. 103].

Oproti starému Výtahu z r. 1954, který měl rozsah asi 10 tisíc znaků, narostl rozsah „nového“ Výtahu přibližně na trojnásobek. V řadě oborů se značně přiblížil rozsahu úplného vydání MDT. Protože hlavním posláním Výtahu bylo stát se významnou pomůckou pro práci útvarů VTEI, kladl se zde hlavní důraz na podrobnější rozpracování technických oborů s příslušnými přírodními vědami a ekonomických věd. [VÝTAH, 1966, s. 3-4]

¹⁷ Výtah z desetinného třídění. 2. sv. Praha : ÚTEIN, 1954. 396 + 364 s.

Nový výtah vychází ve zcela odlišné organizaci dokumentačního zpracování literatury, než jak tomu bylo u Výtahu z r. 1954. Zatímco dříve bylo primární úlohou Výtahu sloužit pro klasifikování dokumentačních záznamů, pořizovaných ÚTEIN, později se spíše projevovaly snahy o koordinaci a ujednocování používání MDT v ČSSR [KOFNOVEC, 1967, s. 60].

5.3. Výtah z Medzinárodného desetinného triedenia pre knihovníctvo a príbuzné obory (1965)

Výtah, který vyšel r. 1965, je zaměřen hlavně na knihovnictví a jemu příbuzné obory. Proto Výtah, vedle přehledu pomocných znaků, obsahuje rozpracované pouze třídy Všeobecnosti (0), a z nich hlavně podtřídu Knihovnictví a teorie Knihovnictví (02). Dále výtah ještě obsahuje abecední registr, u každého pojmu doplněný o příslušnou notaci MDT.

5.4. Další oborové a odvětvové výtahy

V této podkapitole bych ráda uvedla pár příkladů výtahů, které vyšly v 50. a 60. letech. Veskrze se jedná o zástupce Výtahů z různých oborů, z čehož vyplývá jejich zaměření a úzký profil notace MDT.

Roku 1953 vychází *Výtah z desetinného třídění pro stavebnictví*¹⁸.

Roku 1957 vychází *Výtah z mezinárodního desetinného třídění podle sovětské úpravy pro potřebu dokumentace zahraničního obchodu*¹⁹. Tento Výtah byl upraven podle Výtahu z r. 1954, vydaného pod ÚTEIN. Roku 1960 vychází *Výtah z mezinárodního desetinného třídění pro obor elektrických strojů točivých*²⁰. Asi tak roku 1963 Ministerstvo spotřebního průmyslu vydává *Výtah z mezinárodního desetinného třídění pro textil*²¹.

¹⁸ Výtah z desetinného třídění pro stavebnictví. Praha : Úst. arch. a územního pl., 1953. 35 s.

¹⁹ Výtah z mezinárodního desetinného třídění podle sovětské úpravy pro potřebu dokumentace zahraničního obchodu : (upraveno podle výtahu tabulek, vydaného Ústavem pro techn. a ekonomické informace). Praha : Výzkumný ústav pro zahraniční obchod, 1957. 2, 18 s.

²⁰ Výtah z mezinárodního desetinného třídění pro obor elektrických strojů točivých. Brno : MEZ-vývoj, 1960. 112s.

²¹ Výtah z mezinárodního desetinného třídění pro textil. Praha : Ministerstvo spotřebního průmyslu, [asi 1963]. 49 s.

*Výtah z mezinárodního desetinného třídění obor kolejová vozidla*²² vychází roku 1966.

Roku 1968 vychází *Výtah z mezinárodního desetinného třídění pro železniční dopravu*²³, a to ve formě abecedního rejstříku. Rejstřík obsahuje abecední seznam doplněný o příslušnou notaci MDT. Výtah obsahuje hlavně znaky třídy 6, částečně též tříd 3 a 7.

Mezi další oborové a odvětvové vydávané výtahy patří: Výtah z mezinárodního desetinného třídění v oboru pekárenství²⁴, Výtah z mezinárodního desetinného třídění v oboru pivovary a sladovny²⁵, Výtah z mezinárodního desetinného třídění z oboru: 63 : zemědělství : lesnictví : lovectví : rybářství²⁶, Výtah z tabulek desetinného třídění pro hutníky²⁷, Výtah z tabulek desetinného třídění pro obor zdravotnické techniky²⁸, Výtah z tabulek Mezinárodního desetinného třídění pro Knihovnu vysokých škol technických v Praze²⁹, Mezinárodní desetinné třídění : Výtah pro zemědělství³⁰, Výtah z úplných tabulek mezinárodního desetinného třídění pro hospodářskou dokumentaci³¹, Zkrácený výtah z tabulek desetinného třídění (pro potřebu potravinářského průmyslu a výkupu)³², Odvětvové vydání z MDT pro

²² Výtah z mezinárodního desetinného třídění obor kolejová vozidla. Praha : Výzkum. ústav kolejových vozidel, 1966. 21 s.

²³ Výtah z mezinárodního desetinného třídění pro železniční dopravu : abecední rejstřík. Praha : Nakladatelství dopravy a spojů, 1968. 93 s.

²⁴ Výtah z mezinárodního desetinného třídění v oboru pekárenství. Hradec Králové, 1966. 8 s.

²⁵ Výtah z mezinárodního desetinného třídění v oboru pivovary a sladovny. Hradec Králové, 1966. 13 s.

²⁶ Výtah z mezinárodního desetinného třídění z oboru: 63 : zemědělství : lesnictví : lovectví : rybářství. [Praha : ČSAZV, do r. 1955]. Přeruš. str.

²⁷ Výtah z tabulek desetinného třídění pro hutníky. [Praha] : Čs. hutě, 1951. 33 s.

²⁸ Výtah z tabulek desetinného třídění pro obor zdravotnické techniky. Praha : Chirana - Řídící oborové informační středisko, 1971. 123 s.

²⁹ Výtah z tabulek Mezinárodního desetinného třídění pro Knihovnu vysokých škol technických v Praze. Praha : Čsl. ústav pro tech. a hospod. dokumentaci, 1950. 28 s.

³⁰ Mezinárodní desetinné třídění : výtah pro zemědělství. 1. vyd.. Praha : Ústav vědeckotechnických informací MZLVH, 1962. 199 s.

³¹ Výtah z úplných tabulek mezinárodního desetinného třídění pro hospodářskou dokumentaci. Praha : Čsl. ústav práce, 1946. 116 s.

³² Zkrácený výtah z tabulek desetinného třídění (pro potřebu potravinářského průmyslu a výkupu). Praha : Středisko technických informací potravinářského průmyslu, 1958. 27 s.

stavebnictví a architekturu³³, Odvětvové vydání z mezinárodního desetinného třídění pro potravinářský průmysl³⁴

³³ Odvětvové vydání z MDT pro stavebnictví a architekturu. 2., dopl. vyd. Praha, 1968. 31 s.
³⁴ Odvětvové vydání z mezinárodního desetinného třídění pro potravinářský průmysl. 1. vyd. Praha : Ústř. výzkum. ústav potrav. prům., 1966. 393 s.

6. Pokusy o vydání úplných československých tabulek (šedesátá léta)

První Československé úplné vydání je zařazeno jako třinácté mezinárodní vydání MDT mezi publikacemi Mezinárodní federace pro dokumentaci pod číslem FID 419. Překlad prvního československého autorizovaného úplného vydání (FID 419) provádí ÚVTEI ve spolupráci s odvětvovými středisky.

První část úplných tabulek *MDT 63 – Zemědělství a lesnictví*³⁵ byla vydána již v roce 1968 Ústavem vědeckotechnických informací Ústředí zemědělského a potravinářského výzkumu v Praze, v redakci Dr. J. Stránského. Stav tohoto vydání odpovídá stavu EC 6,4 a několika doplňků P-notes. Rejstřík vyšel až v roce 1970.

V roce 1969 vyšla další část úplného vydání oddíl *MDT 669 – Hutnictví*³⁶ s heslovým a permutovaným rejstříkem. Překlad, který připravilo Odvětvové informační středisko spolu s ÚVTEI, odpovídá stavu EC 6,6. [KOFN, 1970, s. 67-68]

Jako úvodní část čs. Úplného vydání a zároveň tzv. díl z nového Výtahu z MDT vyšly v roce 1971 Pomocné tabulky. Obsahují všeobecné pomocné znaky podle stavu EC 7,4 v rozsahu úplného vydání. S přihlédnutím k potřebám naší praxe byly zkráceny všeobecné pomocné znaky místa. Vydání připravoval referát MDT v ÚVTEI pod redakcí Ing. D. Simandla.

V 1971 vyšel překlad *MDT 54 – Chemie*³⁷, který byl rozmnožen fotoprintem a dán k dispozici informačním střediskům. O rok později vyšel oddíl *MDT 53 – Fyzika*³⁸ a oddíl *MDT 621.3 – Elektrotechnika*³⁹.

³⁵ Mezinárodní desetinné třídění. Oddíl 63. Zemědělství a lesnictví (FID 419). 1. čs. úplné vyd. Praha : ÚVTI ÚZPV – ÚVTEI, 1968. 141 s. + Rejstřík. Praha, 1970. 124 s.

³⁶ Mezinárodní desetinné třídění (FID 419). Oddíl 669. Hutnictví, kovy a slitiny. 1. čs. úplné vyd. Praha : ÚVTEI, 1969. s. 146 + Heslový rejstřík, s. 57- 137 + Permutovaný rejstřík. Praha, 1969.

³⁷ Mezinárodní desetinné třídění. Odd. 54. Chemie. Mineralogické vědy. Praha : ÚVTEI, 1971. 283 s.

³⁸ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Oddíl 53. Fyzika. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. Praha : ÚVTEI, 1972. 248 s., rozmn.

³⁹ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 621.3. Elektrotechnika. 1. československé úplné vyd. Praha : ÚVTEI, 1972. 272 s.

V roce 1974 následovala vydání tabulek MDT *oddílu 62/621.22*⁴⁰ pokrývajícího oblast techniky, charakteristiky strojů, zkoušení materiálu, strojírenství, jaderné techniky, výroby, rozvodu a využití páry a hydraulické energie a *oddílu 623 – Vojenství*⁴¹.

V roce 1975 vyšla hned čtyři vydání jednotlivých oddílů, a to *oddíl 621.4/9*⁴², dále *oddíl 622 – Hornictví*⁴³, *oddíl 66/662*⁴⁴ zaměřený na chemické inženýrství, chemické výrobky, výbušniny a paliva a *oddíl 666*⁴⁵ věnovaný tématické oblasti skla, keramiky, smaltu, umělých kamenů a cementu.

Hned následujícího roku byly vydány oddíly *33 – Ekonomika a ekonomické vědy*⁴⁶, *5/52 – Ochrana přírody, matematika, geodézie*⁴⁷ a *třída 8 – Jazykověda, filologie, literatura*⁴⁸.

V roce 1977 byl vydán *oddíl 667 – Barvářské průmysly*⁴⁹ a v následujícím roce vyšly hned tři další oddíly: *oddíl 64 – Domácí hospodářství*⁵⁰, *oddíl 68/681*

⁴⁰ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 62/621.22. Technika. Charakteristika strojů. Zkoušení materiálu. Strojírenství. Jaderná technika. Výroba, rozvod a využití páry. Hydraulická energie. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1974. 232 s., rozmn.

⁴¹ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 623. Vojenská technika. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1974. 82 s., rozmn.

⁴² Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 621.4/9. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1975. 279 s.

⁴³ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 622. Hornictví. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1975 s., rozmn.

⁴⁴ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 66/662. Chemické inženýrství. Chemické výrobky. Výbušniny. Paliva. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1975. 170 s., rozmn.

⁴⁵ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 666. Sklo. Keramika. Smalt. Umělé kameny. Cement. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1975. 123 s., rozmn.

⁴⁶ Mezinárodné desiatinné triedenie. (FID 419). Odd. 33. Ekonomika, Ekonomické vedy. 1. českosl. vyd., 13. mezin. vyd. Bratislava : UEK, 1976. 186 s.

⁴⁷ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Odd. 5/52 Ochrana přírody. Matematika. Astronomie. Geodézie. Chronologie. Praha : ÚVTEI, 1976. 244 s.

⁴⁸ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 8. Jazykověda. Filologie. Literatura. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1976. 114 s.

⁴⁹ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 667. Barvářské průmysly. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1977. 44

⁵⁰ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 64. Domácí hospodářství. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1978. 90 s.

pokrývající různá odvětví průmyslu a řemesel⁵¹ a *třída 7 – Umění, architektura, fotografie, hudba*⁵².

V roce 1979 byly veřejnosti předloženy překlady oddílů *624/628 – Inženýrské stavitelství, technika pozemních komunikací, vodní stavitelství a zdravotní technika*⁵³; *663/665*⁵⁴ věnovaný oblasti technické mikrobiologie a mykologie, kvasnému a nápojovému průmyslu, průmyslu pochutin atd. V témže roce vychází *oddíl 69 – Stavební hmoty, stavební práce a stavebnictví*⁵⁵ a *třída 37 – Výchova, vzdělání, vyučování + třída 39 – Národopis, etnologie*⁵⁶.

Následujícího roku vyšel *oddíl 682/689*⁵⁷ zaměřený na kovářství, zámečnictví, výčepnictví, nábytkářský průmysl a sedlářství.

⁵¹ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třídy 68/681. Různá odvětví průmyslu a řemesel. Přesná mechanika. počítače. Automatizační technika. Rozmnožovací stroje atd. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1977. 186 s.

⁵² Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 7. umění. Užití umění. Architektura. Fotografie. Hudba. Zábavy. Sport. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1978. 280 s.

⁵³ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třídy 624/628. Inženýrské stavitelství. Technika pozemních komunikací. Vodní stavitelství. Zdravotnická technika. 1. československé úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1979. 242 s.

⁵⁴ Mezinárodní desetinné třídění (FID 419). Třída 663/665. Technická mikrobiologie. Technická mykologie. Kvasný průmysl. Nápojový průmysl. Průmysl pochutin. Výroba a konzervace tuhých potravin. Tuky. Vosky. Silice. Ropný průmysl. Leštící prostředky. Lepidla. Klovatiny a přírodní pryskyřice. 1. čs. úplné vyd., 13. mezinárodní vyd. Praha : Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1979. 119 s.

⁵⁵ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 69. Stavební hmoty. Stavební práce. Stavební výroba. Stavebnictví. 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1979. 108 s.

⁵⁶ Mezinárodní desetinné třídění (FID 419). Třída 37 : výchova, vzdělávání, vyučování, volný čas ; Třída 39 : národopis, etnologie, etnografie, zvyky a obyčeje, život lidu, folklór. 1. čs. úplné vyd., 13. mezinár. vyd. Praha : UVTEI, 1980. 87 s.

⁵⁷ Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třídy 682/689. Kovářství. Zámečnictví. Výčepnictví. Nábytkářský průmysl. Sedlářství. Obuvnictví. Cestovní potřeby. Knihařství. Sklenářství. Kancelářské potřeby. Oděvní průmysl. Péče o vzhled. Hračky. Dekorativní předměty atd. 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1980. 189 s.

Roku 1981 byl vydán *oddíl 629 – Technika dopravních prostředků*⁵⁸ a ještě téhož roku byla vydána i *třída 9 – Geografie, biografické studie*⁵⁹. Následujícího roku vyšel *oddíl 67*⁶⁰ orientovaný na různá odvětví průmyslu a řemesel – jako je dřevařský průmysl, kožařský a textilní průmysl, průmysl přírodních a syntetických makromolekulárních látek atd.

Roku 1985 byl vydán *oddíl 55/56*⁶¹ zabývající se vědami o Zemi, geologii, geofyzikou a paleontologií.

V roce 1987 vyšly tabulky s oddíly 159.9 a 3/316⁶² pokrývající témata jako je psychologie, sociologie, společenské vědy, statistika a demografie. V dalším roce byl vydán *oddíl 65*⁶³. Roku 1989 byly publikovány *třídy 57/59*⁶⁴ a *třídy 35, 36, 389*⁶⁵. O rok později vyšla *třída 32 – Politika*⁶⁶.

⁵⁸ *Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 629. Technika dopravních prostředků.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1981. 127 s.

⁵⁹ *Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 9. Geografie. Biografické studie. Dějiny.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1981. 66 s.

⁶⁰ *Medzinárodné desiatinné triedenie : trieda 67 - rôzne odvetvia priemyslu a remesel : drevársky priemysel : kožiarsky priemysel : textilny priemysel : priemysel prírodných a syntetických makromolekulárnych látok atd.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezinár. vyd. Bratislava : Slovenská technická knižnica, 1982. 226 s.

⁶¹ *Medzinárodné desiatinné triedenie (FID419). Trieda 55 Vedy o Zemi, geológia, geofyzika, Trieda 56 Paleontológia.* 1. čsl. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Bratislava : Slovenská technická knižnica, 1985. 147 s.

⁶² *Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 159.9 Psychologie. Třídy 3/316 Společenské vědy. Teorie, metodologie a metody. Statistika. Demografie. Sociologie.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1987. 131 s.

⁶³ *Medzinárodné desiatinné triedenie (FID 419) : trieda 65 - Riadenie podniku, organizácia priemyslu, obchodu a dopravy.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Bratislava : Slovenská technická knižnica, 1988. 120 s.

⁶⁴ *Medzinárodné desiatinné triedenie. (FID 419). Trieda 57. Biologické vedy. Trieda 58. Botanika. Trieda 59. Zoológia.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Nitra : Ústredná podohospo. kniž., 1989. 296 s.

⁶⁵ *Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 35. Veřejná správa. Státní správa. Vojenství. Vojenské vědy. Třída 36. Zabezpečení duchovních a hmotných životních potřeb. Sociální práce. Sociální pomoc (péče). Bydlení. pojištění. Třída 389. Metrologie. Míry a váhy.* 1. čs. úplné vyd., 13. mezin. vyd. Praha : ÚVTEI, 1989. 203 s.

⁶⁶ *Mezinárodní desetinné třídění. (FID 419). Třída 32 Politika.* 1. čs. úplné vyd. Praha : ÚVTEI, 1990. 31 s.

ÚVTEI též každoročně vydávala bulletin „Doplňky a změny československého úplného vydání MDT“ se všemi autorizovanými změnami, které se vztahovaly k dosud vyšlým částem.

Předpokladem úspěchu a rychlého vydání prvních čs. úplných tabulek bylo:

1. Spolupráce příslušných oborových a informačních středisek
2. Postup revisních prací prováděných FID. Jednalo se zejména o větší změny – jako např. ve třídě 3.
3. Zajištění „servisu“ úplného vydání. Uvažovalo se o dvojí formě. Buďto vydávat překlady potřebných částí Extensions and Corrections to the UDC nebo podle německé praxe DK – Mitteilungen vydávat náhradní listy pro ty části tabulek, ve kterých došlo ke změnám. Vydavatelé se rozhodli pro první možnost.
4. A konečně i samotné vydání záviselo na pružnosti technického a administrativního aparátu. [STÖCKLOVÁ, 1971, s. 63]

Závěr

Během vývoje desetinných třídění se jejich použití v českém prostředí velmi měnilo. Každá doba přinesla svůj vlastní přínos k desetinné klasifikaci a tím ho obohatila a přidala mu na přitažlivosti pro další generace. Každá generace vyžadovala zdokonalování a přizpůsobování věcného pořádku svým vlastním potřebám, a proto vznikaly zkrácené tabulky, výtahy, střední tabulky a úplné tabulky. Nyní, díky rozvoji informačních technologií a internetu, je možné ukládat a zpřístupňovat desetinné klasifikace nejen na papírových nosičích, a tím opět roste jejich dostupnost a upotřebení.

V českých zemích se ponejvíce užívalo Mezinárodního desetinného třídění, v menší míře pak Deweyho desetinného třídění a třídění Kongresové knihovny. Deweyho klasifikace pro nás měla velký význam v tom, že se z ní utvářelo mezinárodní desetinné třídění. To u nás bylo velmi kladně přijato – vzpomeňme hlavně snahy o propagaci během 20. a 30. let minulého století. Díky pracím F. X. Prusíka a B. Prusíka, ve kterých referovali o počátcích a vzniku Mezinárodního desetinného třídění, získal český národ povědomí o nově se formující klasifikaci. Avšak hlavním zastáncem a propagátorem této klasifikace byl Ladislav Jan Živný. V mnoha odborných časopisech a publikacích dokumentoval Živný vývoj desetinného třídění, a to ať už ve světě, tak i v českém prostředí.

Během let byly vydávány podle potřeb různé druhy tabulek – pro potřeby menších informačních fondů a knihoven vychází zkrácené tabulky MDT, pokud však tyto knihovnam nedostačují, je možné využít středního vydání tabulek MDT. Pro využití desetinného třídění do hloubky a pro jeho jemnější klasifikaci slouží výtahy z MDT.

Názorným příkladem změn obsahu a notace v desetinném třídění pod vlivem ideologických a politických podmínek, je Tropovského modifikace. Tropovsky doplnil především třídy 1, 2 a 3, a tím umožnil zařadit do klasifikačního systému nové prvky, které odrážely ideologickou a politickou situaci té doby v SSSR.

Mezi lety 1952-1953 u nás vyšly tabulky desetinného třídění vydané pod ÚTEIN. Tabulky desetinného třídění ÚTEINu byly ovlivněny ruským vydáním tabulek L. N. Tropovského.

Velkým počinem bylo vydávání úplných tabulek MDT, tyto tabulky vycházely od roku 1968 a byly postupně rozpracovány pro všechny třídy či oddíly desetinného třídění.

Jak bylo vidět v tomto stručném souhrnu nejdůležitějších mezníků desetinného třídění u nás, desetinná klasifikace se stále vyvíjela a nehledě na nároky a podmínky doby byla připravena se měnit a přizpůsobit. Proto věřím, že i v budoucnosti nám desetinné třídění bude stále k dispozici, ať už při třídění, vyhledávání či řazení dokumentů.

Seznam použité literatury

Záznamy jsou uspořádány na první úrovni abecedně podle primární autorské odpovědnosti, na druhé úrovni chronologicky, na třetí úrovni podle názvu. V případě, že u daného dokumentu nelze určit primární autorskou odpovědnost, je dokument zařazen podle názvu. V záznamech po uvedení primární autorské odpovědnosti následuje časové určení (s případným dalším doplňkem formou malého písmena abecedy sloužícího k rozlišení jednotlivých dokumentů od stejného autora ze stejného roku), pomocí kterého jsou dokumenty odkazovány v textu.

Záznamy jsou v souladu s ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2.

- 1 BAKO, Michal. 1984. *Informačné selekčné jazyky*. 3. vyd. Bratislava : SPN, 1984, s. 21-80.
- 2 DRTINA, Jaroslav. 1953. *Věcná katalogisace. Díl. I., Katalog systematický*. 1. vyd. Praha : SPN, 1953. 101 s.
- 3 FOSKETT, A. C. 1973. *The Universal Decimal Classification : the history, present status and future prospects of a large general classification scheme*. London : Clive Bingley, 1973. 171 s.
- 4 KOFNOVEC, Ladislav. 1967. Výsledky činnosti klasifikačních pracovních skupin a nový výtah z MDT. In: *Česká bibliografie : sborník statí a materiálů*. Díl 6. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s. 43-64.
- 5 KOFNOVEC, Ladislav. 1990. Cesta k československému úplnému vydání MDT. In: *Česká bibliografie*. Sv. 27. Praha: Národní knihovna, 1990. s.43-62.
- 6 KOFNOVEC, Ladislav. 1995. Zkrácená vydání MDT : situace, příprava a realizace. *Čtenář*. 1995, roč. 47, č. 4, s. 124-126.
- 7 KOUTNÍKOVÁ, Lidmila. 1935. *L.J. Živný a desetinné třídění u nás*. Praha : [nákladem vlastním], 1935. 67 s.
- 8 KOVÁŘ, Blahoslav. 1979. *Současný stav a vývojové tendence věcného pořádání informací a selekčních jazyků (1)*. Praha : Státní knihovna ČSR - Sektor bibliografie a informací, 1979. 143 s. Studijní materiály SBI, sv. 10.
- 9 KOVÁŘ, B. 1981. *Věcné pořádání informací a selekční jazyky. Díl 1. Úvod do problematiky, systematické pořádání*. 1. vyd. Praha : ÚVTEI, Institut pro mimoškolní vzdělávání, 1981. 144 s. Učební texty, sv. 14.
- 10 LOVÁSOVÁ, A. 1999. Medzinárodné desatinné triedenie – čo bolo, je a ... bude? *Bulletin Centra vedecko-technických informácií SR*. Bratislava : CVTI SR, 1999. Roč. 3, č. 2. s. 27-31.
- 11 *Mezinárodní desetinné třídění : výtah pro veřejné knihovny ČSR (FID 640). Část 1., Systematické tabulky*. 1. vyd. Praha : SNTL, 1987. 342 s.
- 12 *Mezinárodní desetinné třídění* [online databáze]. 5. vyd. Praha : NK ČR, 2003 [cit. 2006-08-06]. Dostupná na World Wide Web: <<http://aip.nkp.cz/mdt>>.
- 13 MIČÁTEK, Mikuláš. 1966. *Úvod do medzinárodného desatinného triedenia*. Bratislava : STK, 1966. 80 s.
- 14 MOJŽÍŠEK, Josef. 1970. *Pořádání informací I*. 1. vyd. Praha : UVTEI, 1970. 132 s.
- 15 OCLC Worldwide. *OCLC Website* [online]. Dublin : OCLC Online Computer Library Center, 2006 [cit. 2006-04-01]. Dostupný z WWW <<http://www.oclc.org/>>

- 16 PALÁTOVÁ, R.; KOVÁŘ, B. 1985. *Informačné selekčné jazyky* 2. 1. vyd.. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985. 227 s.
- 17 SEGBERT, Monika - VISLYI, Alexander. 2001. Creating an Information System for the Russian State Library : A Pilot Project of the European Union Tacis Programme. *Alexandria*. 2001, vol. 13, no. 1, s. 17-25.
- 18 Slovenská Národná knižnica. *Najznámejšie klasifikačné systémy : prehľad a informácie – DDC, MDT (UDC), LCC, KBT, Bliss, MPT (patenty)* [online]. [cit. 2006-06-15]. Dostupný z World Wide Web: <http://66.102.9.104/search?q=cache:kTz4pyw0skkJ:www.snk.sk/kniznice/ZU/prednasky/inf_analyza/>
- 19 STÖCKLOVÁ, Anna. 1971a. *Mezinárodní desetinné třídění v Československu*. Praha, 1971. 108 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Katedra knihovnictví a VTI. 1971. Vedoucí diplomové práce Blahoslav Kovář.
- 20 STÖCKLOVÁ, Anna. 1971b. Mezinárodní desetinné třídění v Československu. *Bibliografický časopis*. 1971, roč. 4, č. 1-2, s. 77-90.
- 21 *Systematické třídění : pro potřebu lidových knihoven*. Sest. M. Nádvorník za spolupráce N. Ježkové. Olomouc : Státní vědecká knihovna, 1961. 38 s.
- 22 ŠAMURIN, Jevgenij Ivanovič. 1959. *Očerki po istorii bibliotečno-bibliografičeskoi klassifikacii*. Tom 2. 1. vyd. Moskva : Izdatel'stvo vsesojuz. knižnoj palaty, 1959. 562 s.
- 23 *TDKIV : Česká terminologická databáze z oblasti knihovnictví a informační vědy* [online databáze]. 2003-. Praha : Knihovnický institut NK ČR, 2003- [cit. 2006-08-05]. Dostupná na World Wide Web: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktid>>.

- 24 UDC Consortium. *UDC Website* [online]. The Hague : UDC Consortium, 2001 – [cit. 2006-05-01]. Dostupný z WWW <<http://www.udcc.org/>>
- 25 Výtah z mezinárodního desetinného třídění. 1. [část], [Třída] 0/547. Praha : ÚVTEI, 1966. 123, [1] s.
- 26 *Výtah z Medzinárodného desetinného triedenia pre knihovníctvo a príbuzné obory*. Martin : Matica slovenská, 1965. 63 s.
- 27 ŽIVNÝ, J.L. 1920. *Třídění bibliologické : úvod do theorie a praxe třídění bibliotečního a bibliografického*. Praha: Minařík, 1920. 173 s.

Přílohy

- 3 K P 12 Druhá etapa: Strana bolševiků v boji za diktaturu proletariátu.
- 3 K P 121 Strana bolševiků před první imperialistickou válkou (1912 až 1914).
- 3 K P 122 Strana bolševiků v době imperialistické války a druhé revoluce v Rusku (1914 až duben 1917).
- 3 K P 123 Strana bolševiků v době přípravy a provedení Velké říjnové socialistické revoluce (duben 1917—1918).
- 3 K P 13 Třetí etapa: strana bolševiků vládne.
- 3 K P 131 Strana bolševiků v době intervence a občanské války (1918 až 1920).
- 3 K P 132 Strana bolševiků v době přechodu k mírové práci a přebudování hospodářství (1921—1925).
- 3 K P 133 Strana bolševiků v boji za socialistickou industrialisaci země (1926—1929).
- 3 K P 134 Strana bolševiků v boji za kolektivisaci zemědělství.
- 3 K P 135 Strana bolševiků v boji za vybudování socialismu. Nová stalinová ústava (1935—1941).
- 3 K P 136 Strana bolševiků v době Velké vlastenecké války (1941 až 1945).
- 3 K P 2 Stranické sjezdy, konference, plenární zasedání vedoucích stranických orgánů.
- 3 K P 3 Výstavba strany.
- 3 K P 4 Stranická osvěta, propaganda a agitace.
- 3 K P 5 Vedoucí úloha strany v různých oblastech socialistické výstavby.
- 3 K IM Komunistická internacionála mládeže.
- 3 K IM 1 Dějiny komunistické internacionály mládeže.
- 3 K IM 2 Kongresy, konference komunistické internacionály mládeže atd.
- 3 K SM Všesvazový leninský komunistický svaz mládeže — Komsomol.
- 3 K SM 1 Dějiny Komsomolu.
- 3 K SM 16 Komsomol v době Velké vlastenecké války.
- 3 K SM 2 Sjezdy, konference, plenární zasedání vedoucích orgánů Komsomolu.
- 3 K SM 3 Organizační otázky Komsomolu.
- 3 K SM 4 Politická výchova a masová práce v Komsomolu.
- 3 K SM 5 Činnost Komsomolu v rozličných oblastech socialistické výstavby.
- 3 K SM 7 Sovětská mládež.
- 3 K JUB Pionýři, dětské komunistické hnutí.

Příloha č. 1 : Ukázka Tropovského klasifikace s hlavním zaměřením na třídu 3 a její další specifické členění [DRTINA, 1953, s. 22].

- 33.1 — Ekonomické učení marxismu-leninismu.
- 330.11 — Politická ekonomie předkapitalistických formací.
- 330.12 — Politická ekonomie kapitalismu.
- 330.13 — Učení o vlastnictví.
- 330.14 — Učení o kapitálu.
- 330.17 — Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu.
- 33 B — Ekonomika v kapitalistických zemích. Současný stav kapitalistického hospodářství.
- 33 B 1 — Dějiny kapitalistické ekonomie.
- 33 I — Světové hospodářství v celku.
- 33 S — Ekonomika socialismu. Národní hospodářství SSSR v celku. Politická ekonomie socialismu. Teorie sovětského hospodářství. Ekonomická politika sovětské vlády. Socialistický systém hospodářství. Socialistické vlastnictví. Všeobecné otázky a charakteristika národního hospodářství v SSSR.
- 33 S 1 — Dějiny národního hospodářství SSSR.
- 33 S 3 — Národohospodářský plán a plánování. Pětileté a jednorocní plány všeho národního hospodářství. Úkoly plnění hospodářských plánů.
- 33 S 4 — Národohospodářské bilance. Statistika národního hospodářství SSSR.
- 33 S 5 — Ekonomická geografie. Ekonomika jednotlivých oblastí SSSR.
- 33 S 6 — Organizace socialistických hospodářských podniků (s ekonomického hlediska).
1. Zpráva. 2. Plánování. 3. Financování, rozpočet a kalkulace.
4. Rozbor bilance. 5. Rozbor hospodářské činnosti.
- 331 — Práce. Odborové hnutí.
Všeobecné otázky práce a odborového hnutí. Marxisticko-leninské učení o odborech. Teorie odborového hnutí.
- 331 (S) — Odborové organizace v SSSR.
- 331 B — Práce a odborové hnutí v kapitalistických zemích.
- 331.1 — Mezinárodní odborové hnutí.
- 331 ST — Socialistické formy práce.
Socialistické soutěžení a údernictví. Stachanovské hnutí. Literatura o hrdinech socialistické práce a stachanovství.
- 331.1 — Pracovní právo.
Hlavní zásady sovětského pracovního práva. Pracovní disciplína. Práva a povinnosti pracujících.
- 331.1 B — Pracovní právo v kapitalistických zemích. Pracovní konflikty. Stávkové atd., jednotlivá oddělení: mzdy, práce žen, práce dětí, pracovní rezervy.
- 331.6 B — Nezaměstnanost v kapitalistických zemích.
- 333 — Ekonomika zemědělství.
- 333 S — Zemědělská politika sovětské vlády.

Příloha č. 2 : Ukázka dalšího členění třídy 3 v Tropovského modifikaci desetinného třídění. [DRTINA, 1953, s. 27]

3 KSC Komunistická strana Československa

- [3 KSC Stanovy, program, organizace, sjezdy, konference, zasedání, usnesení, dějiny, práce KSC]
- 3 KSC 6 Díla vedoucích činitelů KSC a literatura o nich

3 KSSS Komunistická strana Sovětského svazu

- [3 KSSS Stanovy, program, organizace, sjezdy, konference, zasedání, usnesení, dějiny, práce KSSS]
- 3 KSSS 6 Díla vedoucích činitelů KSSS (kromě Lenina) a literatura o nich

3 KS Mezinárodní komunistické hnutí. Komunistické a dělnické strany ostatních zemí

- [3 KS Všeobecná díla. Mezinárodní komunistické hnutí; mezinárodní spolupráce komunistických a dělnických stran]
- 3 KS (A—Z) Komunistické a dělnické strany jednotlivých zemí (kromě KSC a KSSS) — (abecedně podle zemí; k dílům o jednotlivých stranách přiřazujeme též spisy vedoucích činitelů těchto stran)

3 M Mládežnické hnutí (ČSM, komsomol, SFDM, MSS atd.). Život mládeže v jednotlivých zemích

3 P Pionýři

32 POLITIKA

- [32 Všeobecná díla]
- 321.1/7 Formy společenské a politické organizace (od počátku dějin až po monarchii, buržoazní demokracii a fašistické zřízení)
- 321.8 Socialistické a lidově demokratické zřízení
- 323 Vnitřní politika (všeobecně)
- 323 (ČSSR) Vnitřní politika ČSSR
- 323 (SSSR) Vnitřní politika SSSR
- 323 (A—Z) Vnitřní politika ostatních zemí (abecedně podle zemí)
- 323.1 Národnostní politika
- 324 Volby

7.

Příloha č. 3: Ukázka členění třídy 3 v Systematickém třídění [SVK, 1961, s. 7]

Evidence výpůjček

Prohlášení:

Dávám svolení k půjčování této bakalářské práce. Uživatel potvrzuje svým podpisem, že bude tuto práci řádně citovat v seznamu použité literatury.

V Praze, 14. 8. 2006

Anežka Poljaková

Jméno	Katedra / Pracoviště	Datum	Podpis